

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

25e jaargang nr. 3

15 mei 1996

Stichter: Gaston Hebbelynck †

Voorzitter: Hugo Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester: André Verbeke

Secretaris: Mevr. Angèle Eggermont, Maisstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst: Idem.

Redactie-Adres: Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent

Administratie: Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening: 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld: 400 fr. per jaar. Steunende leden: 600 fr. per jaar. Beschermleden:
1000 fr. per jaar. Buitenland: 200 fr. extra voor portkosten

INHOUD

- Het dienstpersoneel van de familie Jean Joseph Dons de Lovendeghem-Zaman. 1777-1813. 106
 - Inventaire Archéologique: Schenkkan van het Gents Magistraat. 117
 - Margaretha van York. 118
 - Stamboom der Graven van Vlaanderen. 126
 - Een blik op het centrum anno 1835. 138
 - Versieringen in het Prinsenhof. Hertog Filips de Goede liet het Gents Prinsenhof rijkelijk opsmukken. Deel II. Na de "Slag van Gavere 1453". 141
 - Plaket Jules De Bruycker. 149
 - Gentse Memoriedagen: 19-20-21-22 februari. 150
 - Gensche Woorde en Uitdrökkijnge. Deel XXIX. 152
 - Documentatiecentrum. Werking 1995. 155
 - Bibliografie. 159
 - Vraag en Antwoord. 160
 - Lezers schrijven ons. 165
 - Gênsche Prâot. 166
 - Dit bestaat niet meer. 168
-

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten: in het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-Amandsberg: elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen); Gesloten in juli en augustus. Bibliotheecaresse: Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever: Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent.

HET DIENSTPERSONEEL VAN DE FAMILIE JEAN JOSEPH DONS DE LOVENDEGHEM-ZAMAN, 1777-1813

In de Sint-Pietersabdij te Gent grijpt van 20 april tot 23 juni 1996 een tentoonstelling plaats onder de titel *Upstairs-Downstairs. Dienstpersoneel in Vlaanderen 1830-1995*. Kadoc Leuven organiseert deze tentoonstelling in opdracht van het Museum voor de Vlaamse Sociale Strijd.

Hieronder vindt u een bijdrage over het dienstpersoneel van de familie Dons de Lovendegem-Zaman te Gent, die aansluit bij de behandelde periode.

Het bezoldigingsboekje meet 11 op 15,5 cm en werd in perkament, met flap, ingebonden. De bladzijden werden niet genummerd en een chronologie van het dienstpersoneel is er niet in terug te vinden. Op drie personen na werden alle gegevens en uitbetalingen in de hedendaagse spelling genoteerd. (1)

Wat die betalingen betreft, zien wij vaak dat pas na een jaar dienst, voor zover dat zij zolang bleven, de gage werd betaald. Anderen stonden erop dat zij vrij regelmatig een voorschot ontvingen, hetgeen zeer nauwkeurig werd bijgehouden. Uit het boekje vernemen wij dat het personeel diende te Gent. Het huis *Lovendeghem*, nu gelegen op de hoek van de Veldstraat en de Volderstraat, werd in opdracht en voor rekening van Alexander August van der Meersche, heer van Barendonk en Berlare, in het begin van de 18e eeuw door de Gentse bouwmeester Bernard de Wilde opgericht. Uiteraard werd het toen naar de bouwheer *Hôtel van der Meersche* genoemd. Door de afbraak van het *Hof van Huele* werd het een hoekhuis.

In 1783 kocht Jean-Joseph Dons, heer van Lovendegem en Ten Broecke, het huis aan voor de som van 5600 pond groten. In 1814, jaar van het Vredesverdrag tussen Britten en Amerikanen, verbleef er de Amerikaanse delegatie. Het jaar daarop werd het huis *Lovendeghem* eigendom van Jean Schamp. (2) Alhoewel pas eigendom van de familie Dons-Zaman in 1783 kunnen wij veronderstellen dat zij wellicht vóór de aankoop het huis hebben bewoond.

DE CATEGORIEËN DIENSTPERSONEEL

Memme

1. Livia De Meijer	Wondelgem	14-0-0*	17.09.1778	17.09.1779
2. Maria Catharina Hijnderickx	Moortzele	12-0-0	31.10.1779	27.07.1780
3. Joanna Catharina De Decker	Landegem	12-0-0	14.11.1782	21.05.1783

* Oorspronkelijk stond er 12-0-0.

Deze voedsters werden uiteraard in dienst genomen naar aanleiding van een geboorte ten huize Jean Dons de Lovendeghem.

In het bezoldigingsboekje vinden wij achteraan de geboortes genoteerd.

Op 16 september 1778 werd omstreeks 6 uur in de avond Augustus Josephus Marië Dons geboren. Hij werd nog dezelfde dag tussen 8 en 9 uur in Sint-Baafs ten doop gehouden. Peter was Jean Dons baron de Lovendeghem en meter Marie Thérèse Josephe Zaman echtgenote van Louis Ferdinand Dons *chevalier de Lovendeghem*.

Wij zien dat Livia de Meijer 's anderendaags reeds in dienst kwam van de familie Jean Joseph Dons en Thérèse Josephe Zaman. Zij bleef 366 dagen in dienst.

Op 31 oktober 1779 schonk Thérèse Zaman omstreeks 9u30 het leven aan een dochter, die tussen 3 en 4 uur in de namiddag in Sint-Baafs Rosalie Marie Coleta Ludovica werd gekerstend. Peter was Louis Ferdinand Dons de Lovendeghem en meter Isabelle Dons echtgenote Franciscus Fredericus Vaerne-wijck.

Diezelfde dag kwam Maria Catharina Hijnderickx als *memme* in dienst. Zij bleef er 271 dagen.

Het huwelijk Dons-Zaman werd nog gezegend met een derde kind. Christine Josephe werd geboren op 14 oktober 1782 om 3u30 in de ochtend en werd om 9u30 in de Sint-Baafskathedraal gedoopt. Peter was Franciscus Fredericus Vaerne-wijck en meter Roberta Carola Josepha Dons gehuwd met jonkheer Martinus van *Boehaut*.

Joanna Catharina de Decker werd pas een maand na de geboorte in dienst genomen. Zij bleef slechts 189 dagen.

Kindermeid

1. Beatrix Constance de Clercq	Menen	8-0-0	05.09.1780	04.07.1781
2. Petronelle van de Velde	Lovendegem	8-0-0	04.07.1781	04.07.1783
3. Coleta Rasi	Gent	10-0-0	09.10.1784	21.10.1784
4. Anne Marie Josephe Leclerc	Charleroi	8-0-0	25.10.1784	21.12.1784
5. Petronelle van de Velde	Lovendegem	8-0-0	23.12.1784	08.08.1796

Wij constateren dat er slechts vier kindermeiden tussen 05.09.1780 en 08.08.1796 werden aangenomen. Petronelle van de Velde werd een tweede maal in dienst genomen. Zij verbleef 13 jaar en 7 maand en 18 dagen bij de

familie Dons-Zaman. Anne Marie Leclerc bleef slechts 58 dagen, Beatrix de Clercq 303 dagen en Coleta Rasi amper 13 dagen.

Toen Petronelle van de Velde haar dienst beëindigde was de jongste dochter Cristine Dons bijna 14 jaar.

Bovenmeid

Josephine van Allewijck	Namen	8-0-0	03.06.1788	30.11.1801
-------------------------	-------	-------	------------	------------

Josephine van Allewijck bleef tot haar overlijden op 30 november 1801 in dienst als bovenmeid. Zij diende 13 jaar 5 maand en 28 dagen. Het bij haar overlijden nog te ontvangen loon werd aan haar zuster Marie Anne op 9.12.1801 uitbetaald. Uit het document blijkt niet of zij een opvolgster heeft gehad. Zie ook onder kamenier.

Kamenier

1. Theresia Gotenraet*	Gent	8-0-0	24.01.1777	vermoedelijk na 24.01.1778
2. Agnes Boeijckens*	Zomergem	11-0-0	08.08.1778	niet vermeld
3. Ferdinande Felix	Oudenaarde	8-0-0	03.02.1779	niet vermeld
4. Bernardine Caveije	Gent	8-0-0	16.09.1779	niet vermeld
5. Marie Stauthaemer	Brugge	8-0-0	14.01.1780	niet vermeld
6. Barbara van der Slaghmolen 147 dagen	Asse	8-0-0	29.04.1780	23.09.1780
7. Joanna Maria Rottier 160 dagen	Kallo	8-0-0	04.10.1780	12.03.1781
8. Theresia de Jonge 70 dagen	St.-Niklaas	8-0-0	13.03.1781	21.05.1781
9. Theresia Plamon 159 dagen	Ronse	11-0-0	28.05.1783	02.11.1783
10. Maria Lambrecht 175 dagen	Hulst	8-0-0	18.11.1783	10.05.1784
11. Joanna Roeck 481 dagen	Gent	8-0-0	07.12.1801	01.04.1803
12. Seraphina Dutour 503 dagen	niet vermeld	9-0-0	23.03.1803	06.08.1804
13. Marie Josephe Boerge 322 dagen	Aat	10-0-0	06.08.1804	23.06.1805

* Geen vermelding van dienst, maar naar de jaarwedde onder de kameniers onder te brengen.

Tussen 24.01.1777 en 23.06.1805 waren er bij de familie Dons-Zaman 13 kameniers in dienst. Tussen mei 1781 en mei 1783 werd er niemand als kamenier in dienst genomen. Opnieuw is er een onderbreking tussen mei 1784 en december 1801, namelijk 17 jaar en 7 maand. De periode is wellicht grotendeels te verklaren door de aanwezigheid van Josephine van Allewijck, die als *bovenmeijssen* werd aanvaard op 03.06.1788 tot haar overlijden in 1801.

Voor vijf kameniers kunnen wij hun aantal dagen dienst niet berekenen daar de datum van het beëindigen van hun dienst niet is bekend. U heeft bemerkt dat wij onder de naam het aantal dagen dienst hebben vermeld.

Theresia de Jonge uit Sint-Niklaas bleef slechts 70 dagen in dienst, Joanna Roeck uit Gent het langst namelijk 481 dagen.

Voor het berekenen van het gemiddeld aantal dagen dienst, hebben wij met het extreem van 70 dagen geen rekening gehouden. Vóór 1800 bedraagt het gemiddeld aantal dagen dienst ongeveer 89, na 1800 ongeveer 417 dagen.

Keukenmeid

1. Marie Françoise van de Hende*	Oudenaarde	14-0-0	07.01.1779	ontving met zekerheid 1 jaar wedde
2. Joanna Felix 492 dagen	Oudenaarde	13-0-0	08.05.1780	11.09.1781
3. Livina Legiest 413 dagen	Gent	13-0-0	11.09.1781	28.10.1782
4. Livina Tekelenberg 5 dagen	Zeveneken	13-0-0	28.11.1782	02.12.1782
5. Marie Thérèse Raelen 155 dagen	Gent	12-0-0	12.12.1782	15.05.1783
6. Joanna Catharina van Broeck 65 dagen	Beveren-Waas	13-0-0	15.05.1783	18.07.1783
7. Catharina Geldof 92 dagen	Heusden	13-0-0	21.08.1783	20.11.1783
8. Marie Weesemael 7 dagen	Dendermonde	11-0-0	25.11.1783	01.12.1783
9. Theresia van Mossevelde 81 dagen	Overmere	12-0-0	15.12.1783	04.03.1784
10. Marie van der Biest 38 dagen	Aalst	12-0-0	08.03.1784	14.04.1784
11. Isabelle van der Haegen 120 dagen	Beerlegem	11-0-0	03.06.1784	30.09.1784
12. Marie Françoise Fanion 23 dagen	Evere	11-0-0	29.09.1784	21.10.1784

13. Marie Jacoba Alvaert 93 dagen	Gent	11-0-0	21.10.1784	21.01.1785
14. Petronelle Joanne Dont 270 dagen	Oudenaarde	11-0-0	21.01.1785	17.10.1785
15. Albertine van der Haegen 444 dagen	Sint-Maria- Oudenhove	11-0-0 1-0-0 opslag per 03.11.1786	03.11.1785	20.01.1787
16. Barbara van Ham 199 dagen	Brecht	12-0-0	31.01.1787	17.08.1787
17. Belle Renier 253 dagen	Izegem	11-0-0	22.08.1787	30.04.1788
18. Maria Anne van Allewijck 21 jaar en 1 dag	Namen	12-0-0	24.03.1782	24.03.1803
19. Anne Marie van Allewijck 1602 dagen	Namen	11-0-0	30.08.1796	18.01.1801
20. Marie Elisabeth d'Hollander weduwe Petrus Frans Bolle 291 dagen	Grimbergen	12-0-0	11.01.1801	28.10.1801
21. Francisca Dossche	Gent, parochie Sint-Niklaas Zaventem	11-0-0	19.01.1801	01.09.1801
22. Cornelia Ristio 44 dagen	Assenede	12-0-0	09.12.1801	09.02.1802
23. Rosalia Claessens 63 dagen	Gent	13-0-0	01.04.1803	23.06.1803
24. Marie Landheere 85 dagen	Gent	13-0-0	23.06.1803	13.07.1803
25. Marie Langendonck 21 dagen	Oudenaarde	13-0-0	11.01.1804	15.05.1804
26. Marie Josephe de Meulemeester 126 dagen	Wervik	13-0-0	07.06.1804	25.06.1804
27. Cecilia Minne 19 dagen	Nieuwkerken- Waas	13-0-0	30.06.1804	03.08.1804
28. Theresia Cuvelier 35 dagen	Charleroi	12-0-0	18.12.1804	05.06.1805
29. Marie Cathrine Sevalier (sic) 170 dagen	Meulestede	9-0-0	18.01.1805	16.08.1805
30. Joanna Lauwaert 211 dagen	Eeklo	12-0-0	06.06.1805	16.08.1805
31. Marie van de Genuchte 72 dagen	Melsele	14-0-0	20.08.1805	niet vermeld
32. Agatha Cornelia Colman	Gistel	6-0-0	24.01.1807	07.02.1807
33. Marie de Koninck 15 dagen				

34. Marie van Allewijck 84 dagen	Namen	12-0-0	28.02.1807	22.05.1807
35. Joanne Pastelerom 16 dagen	Waasmunster	9-0-0	11.04.1809	26.04.1809
36. Marie Cotnie 28 dagen	Gullegem	6-0-0 + 1 kroon voor <i>byloke</i> , (3) <i>foore</i> (4) en nieuwjaar	12.05.1809	08.06.1809
37. Albertine Terlez	niet vermeld	7-0-0 + 3 x 1 kroon	01.06.1809	niet vermeld
38. Theresia Vercruijssen 183 dagen	Merendree	12-0-0 + 3 x 1 kroon	07.12.1809	07.06.1810
39. Theresia de Bru	niet vermeld	4 stuiver per dag zonder meer	17.02.1812	niet vermeld

* Geen vermelding van dienst, maar naar de jaarwedde onder de keukenmeiden onder te brengen.

Tussen 07.01.1779 en 17.02.1812 werden er 39 keukenmeiden te werk gesteld. In duur zijn er twee uitschieters, Marie Anne van Allewijck verbleef er 21 jaar en een nichtje Anne Marie 1602 dagen. Twee hielden het minder dan 10 dagen vol, namelijk Livina Tekelenberg 5 dagen en Marie Weesemael 7 dagen. In de lijst wordt onder de naam het aantal dagen dienst vermeld.

Het gemiddelde aantal dagen dienst, rekening gehouden met de vier vermelde extremen en vier waarvan het uit dienst treden niet is vermeld, bedraagt ongeveer 143 dagen.

Een overzicht:

minder dan 30 dagen: 8

31 dagen tot 60 dagen: 3

61 dagen tot 90 dagen: 6

91 dagen tot 120 dagen: 3

121 dagen tot 150 dagen: 1

151 dagen tot 180 dagen: 2

181 dagen tot 210 dagen: 2

211 dagen tot 240 dagen: 2

241 dagen tot 270 dagen: 2

271 dagen tot 300 dagen: 1

...

meer dan 400 dagen maar minder dan 500: 3

...

1602 dagen: 1

...

21 jaar: 1.

Knecht

1. Jean Louis Buijck	Wervik	8-0-0	04.08.1778	niet vermeld
2. Jean Rousseau	Warneton	8-0-0	07.12.1778	niet vermeld
3. Emanuel Couvreur	Ronse	7-0-0	16.03.1777	niet vermeld
4. Christiaan Schirrm	Braun/ Silesië (5)	8-0-0	13.05.1780	niet vermeld
5. Karel de Clercq 220 dagen	Nevele	8-0-0	16.01.1781	23.08.1781
6. Joannes Josephus Dirix 182 dagen	Gent	8-0-0	19.10.1781	18.04.1782
7. Pieter Jacobus Bauwens 446 dagen	Leupegem	8-0-0	18.04.1782	07.07.1783
8. Pieter Jozef Simon 121 dagen	Ieper	8-0-0	12.07.1783	09.11.1783
9. Jan Baptiste Albrecht 98 dagen	Zingem	8-0-0	12.11.1783	17.02.1784
10. François Apeldooren	Vucht bij 's Hertogenbosch	8-0-0	19.02.1784	niet vermeld
11. Joannes de Buck 51 dagen	Sint-Pieters Gent	8-0-0	10.05.1784	29.06.1784
12. Bernardus Verbeke 93 dagen	Hamme	8-0-0	30.06.1784	30.09.1784
13. Bernardus Schietse 72 dagen	Gavere	8-0-0	08.10.1784	18.12.1784
14. Paulus Martens 266 dagen	Aalst	8-0-0	25.01.1785	17.10.1785
15. Josephus Geers 377 dagen	Melle	7-0-0	22.10.1785	02.11.1786
16. Jan Baptiste van de Velde 269 dagen	Sint-Pieters Gent	7-0-0	06.11.1786	01.08.1787
17. Pieter Ludovicus Dooge 1284 dagen	Waasmunster	8-0-0	03.08.1787	06.02.1791
18. Carolus Franciscus de Geetere 64 dagen	Oostwinkel	8-0-0	12.02.1794	16.04.1794
19. Jan Baptiste Dobbelaere 65 dagen	Lovendegem	7-0-0	31.10.1803	03.01.1804
20. Jacobus Coquijt 1109 dagen	Drongen	10-0-0	01.05.1803	13.05.1806
21. Constantinus de Porre 126 dagen	Leeuwergem	10-0-0	04.02.1806	09.06.1806
22. Geraard van Allewijck	Namen	<i>windt geene gagie</i>		

volgens de conditie *degonne ik met sijne moeder hebben aengegaen dan alleenelick ende simpelick voor den kost ende voor so lange als het aen mij als meester van den*

selven huijse sal believeen en ook niet langer sonder dat den meer geseijden Geeraert van Allewijck nocte sijne moeder, waer het saeken den heer Jan Dons genaedige den meergeseijden Geeraert van Allewijck te doen verhuysen en dan sijne nocte den meergeseijden Geeraert van Allewijck ongenaemt niet het minste ten laste van den meergeseijden Jan Dons konnen nocte mogen pretenderen. (6)

		4-0-0	vanaf 01.03.1807	08.10.1807
222 betaalde dagen		zonder meer		
23. Alexander Struijveldt	Lovendegem	7-0-0	18.01.1809	01.04.1809
74 dagen		zonder meer		
moest tevens instaan voor het dagelijks vegen en kuisen van de keuken en verder al de werken uitvoeren die hem door Jan Dons zullen worden opgedragen. Die werken konden zowel binnens- als buitenshuis plaatsgrijpen.				
24. Ferdinand Polfliet	Drongen	7-0-0 + 1	01.04.1809	03.05.1809
33 dagen		kroon op Nieuwjaar voor <i>eene</i> <i>foore</i> en <i>eene</i> <i>bijlocke</i> (7)		
als knecht en werkmans voor Gent en Lovendegem		zonder meer		
25. Hendrik Mommens	Bertem bij Leuven	10-0-0 + 3 x 1 kroon	21.12.1809	25.03.1810
ten huize van Jean Dons in de Veldstraat 95 dagen				
26. Antoon Zaman	Verrebroek	10-0-0 + 3 x 1 kroon	12.04.1810	12.02.1811
307 dagen		zonder meer		
27. Felix Marigoet	Erpe	8 stuiver per dag*	25.08.1812	05.09.1813
376 dagen				

* *t'eijsde maete t'eijsde gelde dat is te seggen alle dagen uijt (betaald) sonder voorders. Vanaf 24 juli ontving hij 8 stuiver per dag boven kost en drank.*

Tussen 04.08.1778 en 05.09.1813 waren 27 knechten in dienst, van vijf kennen wij de dag van *verhuisinge* (8) of uitdiensttreding niet. Tussen februari 1791 en februari 1794, en tussen april 1794 en oktober 1803 zouden geen knechten zijn aanvaard, althans volgens het bezoldigingsboekje.

Het gemiddelde aantal dagen dienst bedroeg, rekening gehouden met 5 niet gekende data van uitdiensttreding en een speciaal geval, Geraard van Allewijck, ongeveer 209 dagen.

In dienst:

minder dan 3 maanden: 6

meer dan 3 maar minder dan 6: 6

meer dan 6 maar minder dan 9: 4

meer dan 9 maar minder dan 12: 1

meer dan 12 maar minder dan 15: 3

meer dan 15 maanden: 2

Koetsier

1. Nicolas Champagne*	Le Chêne bij Reims (9)	12-0-0	13.07.1778	niet vermeld
2. Pieter van Bulck 5 jaar en 125 dagen	Ranst Brabant	12-0-0	05.02.1779	09.06.1784
3. Geraard Verhaegen* 105 dagen	Oostakker	12-0-0	13.06.1784	25.09.1784
4. Philips Pieters 228 dagen	Eksaarde	11-0-0	27.09.1784	13.05.1785
5. Ludovicus de Jager 83 dagen	Mariakerke	12-0-0	13.05.1785	03.08.1785
6. Jacobus de Witte 18 jaar en 185 dagen	Sinaai	11-0-0	07.08.1785	07.02.1804
7. Ferdinandus Goddijn 141 dagen	Torhout	9-0-0 + een kroon	07.12.1806	26.04.1807
8. Benedictus Thol 395 dagen	Asper	10-0-0	04.05.1807	01.06.1808
9. Jan Baptiste Tonel 441 dagen	Poeke	10-0-0 zonder meer	01.06.1808	15.08.1809

Met hem werd verder ook overeengekomen dat hij de hof te Lovendegem zal beplanten, bezaaien en onderhouden.

* Geen vermelding van dienst, maar naar de jaarwedde onder de koetsiers onder te brengen

Tussen 13.07.1778 en 15.08.1809 waren er negen koetsiers in dienst. Wel valt op dat tussen 07.02.1804 en 07.12.1806 volgens het archiefstuk geen koetsier in dienst zou zijn geweest.

Met uitsluiting van de extremen, Pieter van Bulck en Jacobus de Witte, en ook Nicolas Champagne, bedraagt het gemiddelde aantal dagen dienst bij de koetsiers 217 dagen.

Hovenier

1. Pieter van de Winckele 133 dagen	Koolkerke	14-0-0 zonder meer	14.11.1788	26.03.1789
2. Josephus Dierickx Hij was volgens onderstaande tekst reeds als hovenier werkzaam te Lovendegem. 1089 dagen		2-0-0	25.02.1797	17.02.1800 verkoopdag van de koeien

Op den 25 februari 1797 heeft Josephus Dierickx hovenier te Lovendeghem begonst mijne koeien op te passen waer vooren hij geene andere belooninge volgens acort met den

meergeseijden Joannes (werd niet in Josephus gewijzigd) aegegaen en vermag te preten-deren als £ 2-0-0 t'sjaers ende dat den meergeseijden Joannes (= Josephus) Dierieckx simpelick maer vermogen te profiteren de gekeerende melck degonne ick niet noodig en sal oordeelen voor mij ofte door mijn orders andersins oordeelen sal te gebruiken, sonder dat den meerseseijden Joannes (= Josephus) Dierickx in eenige deelen andersins gerecht sal sijn iet voorders te konnen of te mogen te pretenderen ende alle de baeten ofte profijte der voorsejde koijen provenierende sullen sijn ende blijven t'mijnen profijte als mij alles competerende, voorders en profiteert den meergeseijden Joannes (= Josephus) Dierickx geene jaerlijcksche gagie aegesien hij alle weken sijnen gemeriteerden daeghe-lijckschen aerbijs loon promptelijck geniet ende voldaan word. (10)

Josephus leidde op 11 augustus 1797 een tweede *koijbeeste* van Gent naar Lovendegem, waar hij deze eveneens zal hoeden aan dezelfde voorwaarden, 2-0-0 op jaarbasis, met dien verstande dat de berekening voor deze koe zal aanvangen vanaf 11 augustus. Hij werd dan ook vanaf die dag tot 17.02.1800 betaald, de dag dat de koeien werden verkocht.

* eerst stond Joannes, betalingen spreken steeds over Josephus.

3. Jacobus Capelle De betaling greep plaats op zondag.	niet vermeld	12 stuivers per dag zonder meer	15.02.1804	niet vermeld
4. Joannes Franciscus Minne 78 dagen	Merendree	9-0-0	09.12.1806	24.02.1807

Diende ook als knecht in het huis te Gent *als buiten goederen*, hofsteden, bossen te werken, verder land en meersen *op alle mejne woonhuijse* te bewerken, om te spitten en te bemesten volgens de instructies.

Vanaf 01.06.1808 kwam Jan Baptiste Tonel uit Poeke als koetsier in dienst van de familie Dons, hij diende ook in te staan voor het beplanten, bezaaien en onderhouden van de hof te Lovendegem. Hij bleef in dienst tot 15.08.1809.

Voor het hoeden van de koeien op het kasteel te Lovendegem werd vanaf 14.11.1788 tot 31.08.1789 Josijne Vermeeren in dienst genomen. Haar basisjaarwedde bedroeg 4-0-0 zonder meer. Zij genoot dus niet het teveel aan karnemelk. Zij bleef 291 dagen.

Jager-jachtbewaarder

1. Philippus de Vlieger*	Merendree	7-0-0	28.09.1788	28.09.1789
2. Philippus de Vlieger*	Merendree	7-0-0**	30.09.1789	23.12.1789
3. Carolus van Laere***	Lovendegem	7-0-0**	25.12.1789	10.01.1791

* Jager.

*** Jager en jachtbewaarder.

** zonder bijkomende vergoedingen.

Deze functie was uiteraard bestemd voor het domein te Lovendegem. Wij zien dat Philippus de Vlieger na een jaar dienst met een dag verschil opnieuw werd aangenomen. Doch niet voor lang want op Kerstmis 1789 werd hij vervangen

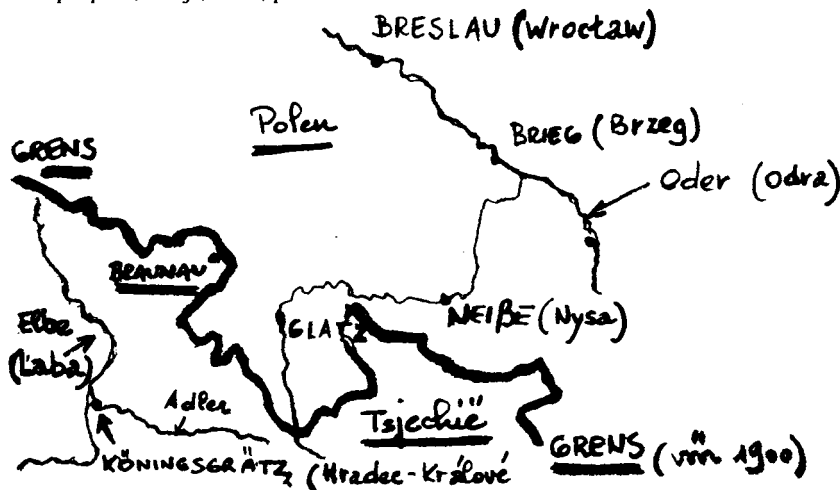
door Carolus van Laere. In het bezoldigingsboekje noteerde de heer des huizes dat Van Laere geen loon zal worden uitbetaald *gesien hij bij de stucken wild inbringende, daarvan iederen keer de recompentie genied.*

De Vlieger bleef 451 dagen, en Van Laere 382 in dienst.

Wij constateren dat er een vrij groot verloop bestond onder het dienstpersoneel, enkele extremen niet in acht genomen. Het merendeel van het personeel was afkomstig uit de huidige provincie Oost-Vlaanderen. Onder het personeel waren er vier buitenlanders. Een familie, namelijk Van Allewijck was de familie Dons zeer trouw, niet minder dan vier leden dienden er een vrij lange tijd.

VOETNOTEN

1. Rijksarchief Gent, Algemeen Familiefonds, nr. 4809. Deponering Dons de Lovendeghem.
2. Stad Gent, Museum vander Haeghen, *Britten en Amerikanen in Gent. Het Vredesverdrag van 1814*, tentoonstelling juli-augustus 1979, catalogus, p. 22, nr. 46.
3. Bijlokefoor, jaarmarkt die gehouden werd binnen de muren van de Bijloke, later op de Houtlei, in de maand augustus, soms ook *zomerfoore* geheten. Afgeschapt in 1861.
Met dank aan dr. Maurits Gysseling.
4. Foor voor de kermismarkt of jaarmarkt. Lodewijk Lievevrouw-Coopman, *Gents Woordenboek*, dl. 1, Ledeberg, 1974, p. 393.
5. Streek gelegen in Centraal-Europa. Sedert de Middeleeuwen twistappel tussen Polen, Bohemen en de Duitse Staten. In 1526 door de Habsburgers geannexeerd, vervolgens door Pruisen in de 18e eeuw. In 1945 grotendeels aan Polen toegewezen (op basis van de bestaande grenzen vóór 1900). Braunau, zie bijgaande schets. Le Robert Micro Poche, *Dictionnaire de Noms propres*, Parijs, 1994, p. 524.

Bron: C. Diercke, E. Gaebler, Diercke Schul-Atlas, Braunschweig, 1909, p. 153-154.

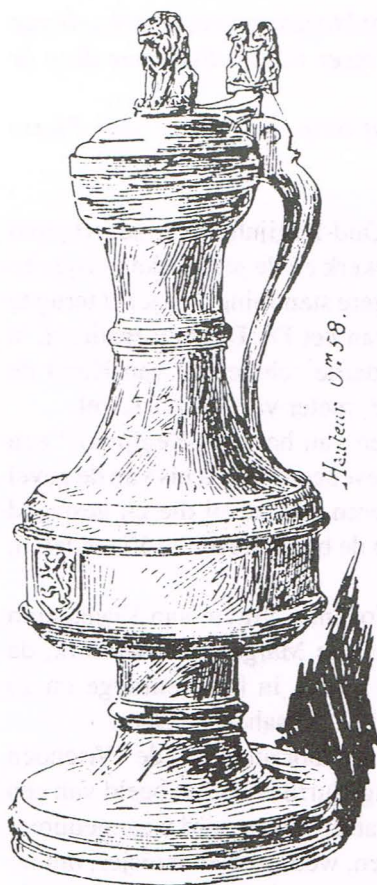
6. Geraard van Allewijck werd volgens het accoord, afgesloten tussen zijn moeder en Jan Dons, aangenomen voor kost en inwoon, zolang het J. Dons beliefdde. Moeder noch zoon konden bij ontslag(name) geen aanspraak maken op enige vergoeding.

7. Zie noot 3 en 4.
8. *Verhuisinge*, hiermee werd bedoeld het verlaten van de dienst uit eigen beweging en het ontslagen worden. Uit de inhoud van het boekje kunnen wij het onderscheid niet afleiden.
9. Le Chêne (département Marne), zuidwestelijk op ongeveer 10 km van Châlons-sur-Marne gelegen. Als plaatsaanduiding was Reims uiteraard toen meer gekend.
10. Josephus Dierickx ontving als bijkomende vergoeding voor het houden van de koeien het overschot aan karnemelk. De mest bleef aan Jan Dons. Zijn werk als hovenier werd hem wekelijks uitbetaald.

Erik L. SCHEPENS

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 31

Op 23 oktober 1897 stelde Hermann van Duyse in de rubriek "Tin - Oudheidkundig Museum, nr. 1399 - XVIe eeuw" in het Frans een fiche op over

Schenkkan van het Gents Magistraat

De rekeningen maken vaak gewag van die zware tinnen kannen die gebruikt werden op het drinkgelag zonder hetwelk onze bestuurders vroeger niets konden ondernemen. Of het nu ging over die eindeloze discussies over belastingen of over te ondernemen werken, waarin onze voorvaders plezier schepten, politieke onderhandelingen, installatieceremonies voor nieuwe schepenen, prinselijke ontvangsten of blijde intreden, of de foltering die moest toegepast worden op een of andere delinquent; al deze zaken gingen niet zonder overvloedige boordevolle bekers.

Uit die zware tinnen kannen die in het Frans *Cimarres* of *Cimaises* genoemd werden, stroomden rijkelijk de Franse wijn en de Rijnwijn die door onze edelen evenzeer gewaardeerd werden.

De rekeningen maken dan ook dikwijls melding van de aankoop of herstelling van deze recipiënten waarvan slechts twee tot ons gekomen zijn.

De twee schenkkannen die een hoogte heb-

ben van 0,58 m. en een aanzienlijk gewicht, gaan terug tot het begin van de XVIe eeuw, zoals kan afgeleid worden uit de vorm van de zittende leeuwen op het bolsegment dat dienst doet als deksel en de silhouetvorm van twee naar elkaar kijkende leeuwen die fungeren als klep van het deksel. Maar de algemene vorm is onbetwistbaar archaisch en beantwoordt aan een traditioneel idee. De tingieter heeft er vooral voor gezorgd deze recipiënten stabiliteit te geven en een decoratief uitzicht, zodat zij een eervolle plaats konden innemen op het buffet waar de dienaars van de schepenen ook de bekers in edelsmeedwerk etaleerden.

MARGARETHA VAN YORK

Op 3 mei jl. was het precies 550 jaar geleden dat Margaretha van York geboren werd. Een gelegenheid, dachten wij, om iets meer te vertellen over deze 3e vrouw van Karel de Stoute.

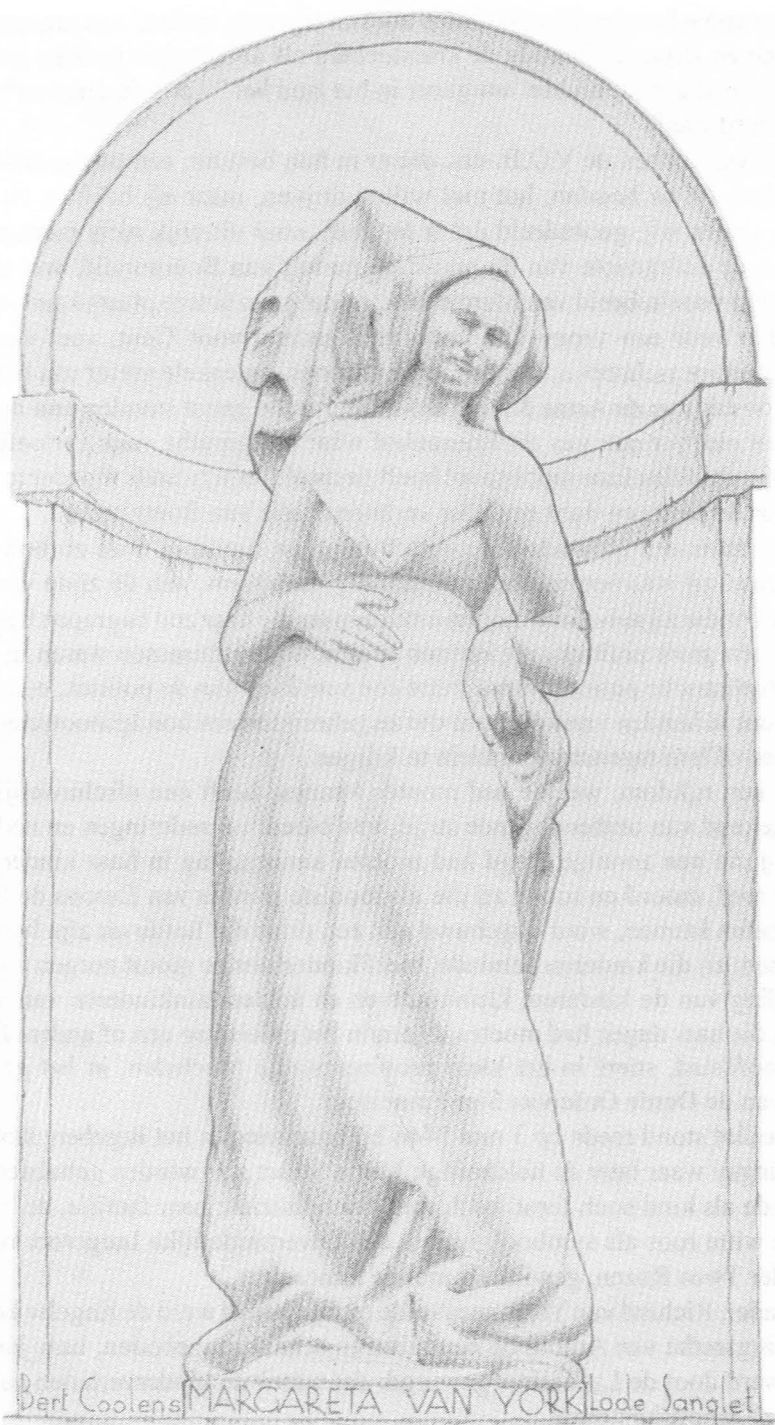
Wij doen dit aan de hand van een artikel dat onze vertrouwde gids Pierre Kluykens 28 jaar geleden schreef.

Begin september zullen de "Vrienden van het Oud-Begijnhof" die sedert jaren ijveren om de teerling rondom de St. Elisabethkerk en de pittoreske huisjes en conventen van de aanpalende straten hun vroegere stemming en cachet terug te schenken, in een nis boven de ingangspoort van het Dr. Decroly-Instituut, 'n beeld inhuldigen van Margaretha van York, derde echtgenote van Karel de Stoute, stiefmoeder van Maria van Boergondië, meter van Keizer Karel.

Nog zo lang niet geleden hebben de "Vrienden van het Oud-Begijnhof" een beeld van gravin Johanna van Constantinopel, eveneens in een nis van de gevel van de Decrolyschool geplaatst om te herinneren aan de rol die zij gespeeld heeft bij de organisatie en de ontwikkeling van de begijnhoven in Vlaanderen, en meer bepaaldelijk te Gent.

Akkoord voor een beeld van de ongelukkige Johanna, gravin van Vlaanderen en van Henegouwen, maar waarom een beeld van Margaretha van York, de Engelse, Madame la Grande of la Duchesse Junon, in het stermige en zo rustige kader van het voormalig Begijnhof van St. Elisabeth te Gent.

Kwade tongen zullen misschien beweren dat de Voorzitter van de "Vrienden van het Oud-Begijnhof" het niet gewild of aangedurfd heeft het beeld van een mooie graaf of van een gespierde krijger te plaatsen in een oord waar gedurende eeuwen schuchtere en godvruchtige vrouwen, weduwen en meisjes, mulieres religiosae, zich kwamen afzonderen van de wereld en haar gevaren en in

Beeld van Margaretha van York in een nis boven de ingangspoort van het Decroly-Instituut.

hun conventen bescherming kwamen zoeken tegen de wellust van mannen die maanden en jaren, gedurende de kruistochten als avonturiers hadden geleefd en voor wie dan ook, bij hun terugkeer in het land het "repos du guerrier" geen ijdel woord was!

Neen, zover hebben de V.O.B.-ers, die er in hun bestuur, een post-conciliaire mentaliteit op na houden, het niet willen drijven, maar zij hebben, en zeer terecht menen wij, geoordeeld dat er te Gent, waar uiterlijk niets meer herinnert aan de echtgenote van de machtige hertog van Boergondië, wel plaats mocht zijn voor 'n beeld van Margaretha, en dat geen betere plaats kon worden gevonden voor een vrouw die veel heeft gedaan voor Gent, veel voor de kloostergemeenschappen, dan de Begijnhofdries, op enkele meter van het huidige klooster van de Arme Klaren die zozeer in de gunst stonden van de hertogin, en niet ver ook van dit Prinsenhof waar Margaretha vaak vertoefde en waar zij misschien haar mooiste rol heeft gespeeld: een tweede moeder te worden voor de jonge en door eenieder verlaten Maria van Boergondië.

Margaretha is een uitzonderlijke verschijning en figuur in deze zo bewogen XVe eeuw: zij was beeldschoon, verstandig, ambitieus, aan de zijde van een echtgenoot die zij zelve had mogen uitkiezen en die haar zou begrepen hebben, had zij een grote politieke rol kunnen spelen, doch prinsessen waren in deze machiavelistische periode, enkel maar een speeltuig van de politiek, een kostbare munt in handen van koningen die ze gebruikten om bondgenootschappen te sluiten of hun tegenstrevers klein te krijgen.

Zij die eer, rijkdom, weelde had moeten kennen, heeft een afschuwelijk bestaan gekend van onmeedogende strijd, van bloed, vernederingen en nederlagen. Zij die een zonnige jeugd had moeten kennen, zag in haar kinderjaren slechts roof, moord en rouw; zij die als mooiste prinses van Europa de liefde had moeten kennen, werd uitgehuwd aan een prins die liefde uit zijn hart had gebannen; zij die kinderen beminde, bleef kinderloos en moest zorgen voor de opvoeding van de kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen van anderen; zij die haar dagen had moeten slijten in het paleis van een of andere Europese hoofdstad, stierf in het klein provinciestedje Mechelen, in het grauwe kleed van de Derde Orde van Sint Franciscus.

Het noodlot stond reeds op 3 mei 1446 bij haar wieg in het lugubere slot van Fotheringay waar later de heldhaftige Maria Stuart zou worden gehalsrecht.

Zij kende als kind noch feest, noch spel, noch muziek: haar familie, de Yorks, met de witte roos als symbool, was in een onverbidelijke burgeroorlog, de strijd der Twee Rozen, gewikkeld met de Lancasters.

Haar vader, Richard van York, sneuvelde en zijn hoofd werd de Engelse koningin, Margaretha van Anjou, op een zilveren schaal aangeboden; haar jongste broer werd door de Lancasters gewurgd: dat waren de kinderverhalen naar de welke zij moest luisteren!

Haar hart was dan ook vol wrok en haat, ook nadat de Yorks de overwinning

hadden behaald en haar broer Edward IV de troon beklom.

Zij stortte geen tranen wanneer deze laatste, Hendrik VI en alle leden van de familie Lancaster liet uitmoorden.

Geestelijk en politiek is zij vroeg rijp; wanneer zij twintig geworden is, dingen koningen en prinsen naar haar hand, maar het zal ten slotte de hertog van Boergondië, Karel de Stoute zijn die met de mooie erfgename zal gaan lopen, niet omdat hij smoorverliefd is op het meisje, maar omdat hij met dit huwelijk, zijn aartsvijand Lodewijk XI, Koning van Frankrijk, de loef afsteekt en lelijk pest! Hoe dit huwelijk in juli 1468 te Damme werd ingezegend en hoe somptueus de feestelijkheden te Brugge waren, hebben wij hier een paar weken geleden verteld.

Indien Margaretha op dat ogenblik nog enige illusies koestert nopens een mogelijke politieke rol in haar nieuw vaderland, zal zij ze al gauw verliezen: Karel de Stoute heeft slechts één raadgever: zijn politiek en militair instinct bemint slechts één zaak ter wereld: zijn droom meester te worden van Europa.

Bij haar haat tegen de Lancasters voegt Margaretha die in de schaduw blijft van haar onstuimige echtgenoot, een even sterke haat tegen Lodewijk XI, haat die nog zal toenemen wanneer Karel de Stoute in 1477 bij Nancy sneuvelt.

Onmiddellijk dwingen de Gentenaars van Karels dochter, de jeugdige hertogin Maria, al de rechten en voorrechten die de Boergondische hertogen hen ontgenomen hadden, terug af, en als overmaat van ramp, rukt Lodewijk XI Vlaanderen binnen en de door hun passie verblinde Gentenaren zien aanvankelijk zelfs niet in dat de Franse koning Vlaanderen gewoonweg wil inpalmen.

In die tragische dagen is Margaretha van York te Gent in het Prinsenhof, aan de zijde van haar stiefdochter; zij troost het meisje, zij schenkt haar moed en vertrouwen.

Margaretha is dan werkelijk "Madame la Grande", zij houdt het hoofd koel, zij kent de Gentenaren, en zij weet dat vroeg of laat hun ogen zullen opengaan en dat zij zich aan de zijde van de jonge hertogin zullen moeten scharen.

Zij is het die voor de romantische Maria de laatste romantische prins van Europa, Maximiliaan, tot bruidegom zal kiezen. Maximiliaan wiens enkele verschijning Maria, Gent en het graafschap moed zal inblazen en een nationale kruistocht tegen Lodewijk XI mogelijk zal maken. Wanneer het gevaar met de overwinning van Guinegate geweken is, treedt Margaretha opnieuw in de schaduw, maar onrustig en tragisch blijft haar lot: in 1482 sterft Maria van Bourgondië die zij als haar eigen kind beminde, aan de gevolgen van een val bij een valkenjacht. Drie dagen later komt een nieuwe ramp haar in rouw dompelen: haar broeder, Richard III, wordt door Hendrik VII van Lancaster verslagen en vermoord.

En nog zwicht de moedige vrouw niet: zij weet dat zij haar geboorteland niet zal terugzien, maar uit Vlaanderen, uit Mechelen blijft zij intrigeren en strijden tegen Lodewijk XI en Hendrik VII.

Een laatste maal verschijnt zij te Gent in het openbaar, op 9 maart 1500.

In het Prinsenhof is een kind geboren, achterkleinzoon van haar echtgenoot. Het zal, naar zijn overgrootvader, Karel worden geheten, de toekomstige Keizer Karel.

In de late avonduren verlaat de prinselijke stoet het Hof ten Walle, het Prinsenhof. Tienduizend fakkels verlichten de doortocht langs de bevlagde straten. Prinsen, prinsessen, bisschoppen, al wat Boergondië aan pracht en praal kan tentoonspreiden vergezellen het jonge wicht naar de St. Janskerk, waar het zal gedoopt worden.

Met eerbied en ontzag zien de Gentenaren de stoet in een tover van licht, van muziek en van kleur voorbijtrekken, maar aller ogen zijn gericht op die Grote Dame in het zwart gehuld, op Margaretha van York, oud en versleten door haar ongelukken, ofschoon ze maar 54 is.

Zij stapt een laatste maal, edel, kaarsrecht, de blik vol fierheid door de menigte; in haar uitgestrekte armen draagt zij, als een weerwraak, als een overwinning op al hetgeen zij geleden heeft, de jonge Karel.

Als eerste meter houdt zij het kind op de doopvont. Drie jaar later sterft zij te Mechelen.

In 1955, tijdens herstellingswerken in St. Rombauts, ontdekte men toevallig haar graf. Werklieden hadden reeds haar beenderen op een vuilnisbelt gegooid toen men tot de bevinding kwam dat het deze waren van de moedige hertogin. Zelfs na haar dood had het noodlot haar achtervolgd: haar mausoleum werd door de beeldstormers verbrijzeld, de kerk waar zij begraven lag werd na de Franse omwenteling een kazerne en in 1955 dreigde elk spoor van de Grote Dame voor immer te verdwijnen.

Het was aan de zijde van haar onstuimige echtgenoot dat Margaretha van York kennis maakte met de Gentse stede; niet zonder een gevoel van onbehagen en van angst had zij het nog van plezier in muziek bruisende Brugge verlaten om haar Blijde Intrede te doen in een stad die sedert de relletjes enkele maanden tevoren op de Koornmarkt naar aanleiding van de heffing van een zoutbelasting, in onmin leefde met Karel de Stoute.

Toen zij nog een kind was, had zij in het akelig slot van Foltheringay vaak de naam Gent horen vernoemen, wanneer men 's avonds voor de open haard over Edward III en zijn Gentse bondgenoot Jacob van Artevelde sprak, en ook over deze rumoerige en ontembare stad die de Franse koningen, de hertogen van Boergondië en de graven van Vlaanderen dierf trotseren en uitdagen.

Te Brugge, nog tijdens de huwelijksfeesten, had Margaretha een paar staaltjes gekregen van de durf en van de vermetelheid van de Gentenaren. Aangevoerd door Boudewijn de Smet, had de Gentse delegatie, die de hertog en zijn jonge gade te Damme was komen congratuleren, aardig en handig gespeculeerd op een mogelijke goede luim van Karel, ten einde van hem zekere toegevingen te bekomen, althans een mildering van de onlangs nog door hem getroffen maat-

regelen, doch zij moesten onverrichterzake vertrekken: Karel de Stoute had geen duimbreed willen wijken, en nu vreesde Margaretha het ergste bij de zg. Blijde Intrede van het hertogelijk paar, plechtigheid die onmiddellijk op de feestelijkheden van Brugge volgde.

Tegen alle onheilzame voorspellingen in, werd deze ontvangst een ware triomf. Was het sympathie voor de mooie Engelse prinses, of dachten de Gentenaren dat het verstandiger was de wrede hertog toe te juichen dan uit te jouwen? In elk geval het werd 'n zelden geziene ontplooiing van weelde en pracht, een hoog oplaaierend enthousiasme en, alles bij mekaar, een zeer aangename verrassing voor Margaretha van York: " 's Woensdachs, den XX^{ea} dach van hoymaent LXVIII, lezen wij in het Dagboek der Gentsche Collatie, quam myn gheduchte vrouwe onse nyuwe prinsesse, te Ghendt, ter Waelpoorte inne duer de Drapstraete, duer de Corte Munte, over Sente Veerilden plaetse, over de Hooftbrugge, ende alzo in haer hof te Walle. Men dede haer groote chiere met processien van gheestelicken state van an de Walpoorte ter stede waert inne, alzo verre zij stretten, voort met schoone figueren; de wethoudren, dekenen ende notabelen stonden in haer hof streckende ter Hooftbrugge waert, met tortsen in de handt; men vierde costelic up vele huusen ende anders wastere zeer ryckelic versiert, ende al 't volck was uutnemende zeer verblijt van huerer comste".

Margaretha wist nochtans dat na de wittebroodsweken, haar ambitieuze echtgenoot opnieuw ten strijde zou trekken: aan veel gewoon in haar ongelukkige jeugd, zal zij nochtans niet zonder afgrijzen het nieuws hebben vernomen van de verwoesting van Luik en de onmenselijke afslachting van zijn bevolking door Karel de Stoute. Zelfs Gent ging bij het vernemen van zoveel wreedheid door de knieën en sloot definitief vrede met de te machtig geworden hertog die enkele maanden later met zijn vrouw en zijn dochter te Gent aankwam en er gans de maand juni doorbracht; in het Hof ten Walle, feesten en tornooien inrichtend: "den lesten dach van meye quam te Ghendt myn gheduchte heere, zyne ghezelnede ende dochtre met grooter menichte van edelen ter Petercelle poorte in ende was hemlieden ghedaen groote triumphe van vierne (vuurwerk) ende andersins. Men vierde up ende boven den cruce van Sent Nyclus turre met XXIII tortchen, ende waren te winnene diversche prysen met soonst staet te houdene ende vierne by neeringhen, ghebueren, wycken ende ghezel-scepen."

Aan de versiering van de straten met schilderwerk, verleende o.m. Hugo van der Goes zijn medewerking.

Een week later richtte Karel op de Vrijdagmarkt een steekspel in en op 13 juni ontving hij in 's Gravensteen, met een buitengewoon praalvertoon, de ambassadeurs van de Hertog van Milaan die om een bondgenootschap met de machtige hertog kwamen verzoeken, allen in schitterend gewaad, "waeraf de twee principale hadden an, elc een guldin habyt totter eerde; d'ander waren ooc cos-

telic vercleedt met syden lakene fluweel ende andere velgehzelscept wel met XXXVI cnapen."

Het Hof van Boergondië kon over feestvieren aardig meepraten. De ontvangst van de Milanezen in de kostelijk versierde zalen van het Gravensteen was de voorbode van een aantal manifestaties te hunner ere en zij werden o.m. vergast op een wonderbaar steekspel "in de Leye, in 't watre, tusschen der Veerbruggen ende Sente Michielsbrugghe, daer wel waren XVI oft XVIII steeclanen, ende daer waren te winnene diversche pryzen van selvere. Myn gheduchte heere, zijn ghezelnde ende dochtere, de voorscreve ambassadeurs ende vele andere edels volcx waren 't anziende".

Het was eveneens te Gent dat Karel de Stoute voor het eerst het kenteken van de vermaarde Engelse ridderorde van de Kouseband, met het gekende opschrift "Honni soit qui mal y pense", droeg, als een uitdaging, om wel aan te tonen dat "il se démonstroit et déclaroit ennemy capital du roy de France".

De officiële oorlogsverklaring volgde op 24 juni 1470: het werden voor Gent bittere jaren, want steeds maar eiste de hertog nieuwe financiële steun die aanvankelijk, zij het met tegenzin, werd verleend, later moest worden afgedwongen en op het laatst moest worden geweigerd daar de stadskas volledig leeggelopen was.

De haat tegen de hertog, gedurende jaren ingetoomd, brak te Gent plotseling los, wanneer men er vernam dat Karel de Stoute op 12 januari 1477 bij Nancy was gesneuveld.

Zoals wij het in onze vorige bijdrage hebben gezien, werden Margaretha van York en haar stiefdochter Maria van Boergondië, letterlijk belegerd in het Hof ten Walle, de twee onschuldige slachtoffers van de volkswoede. Zonder het koelbloedig optreden van Margaretha, zonder het providentieel huwelijk van Maria met Maximiliaan van Oostenrijk, dat zij met zoveel schrandereid als politiek doorzicht bewerkstelligde, zou Gent zich aan de zijde van de Franse koning hebben geschaard en zou gans Vlaanderen voor deze laatste een gemakkelijke prooi zijn geworden.

Hiermede was de politieke rol van haar die Jean de Haynin in zijn *Mémoires "très-belle dame et de moult bonnes grâces"* noemt, officieel ten einde, maar Gent zou zij ondanks alles blijven beminnen; zij heeft niet kunnen vergeten dat de Gentenaren haar met zoveel geestdrift bij haar eerste verschijning hadden onthaald, zij kon ook niet vergeten dat het in het Hof ten Walle was, dat zij, in de bange dagen die volgden op de dood van haar gemaal, een ware moeder werd voor Maria van Boergondië en dat zij daar haar enige politieke overwinning mocht behalen.

Talrijke gemeenschappen en kloosters van Gent mochten aldus op haar vrijgevigheid rekenen.

Gedurende jaren werd een kind op haar kosten bij de Hieronimieten te Gent onderhouden en opgevoed.

De Arme Claren werden door de hertogin, die een van de grootste bibliofielen uit haar tijd is geweest, begiftigd met een prachtig verlicht manuscript dat nog steeds in het klooster wordt bewaard. Het is een levensbeschrijving van de H. Coleta, stichtster van de Orde, een te Gent zeer populaire heilige, waar zij lange tijd verbleef en op 4 maart 1447 overleed.

De tekst is een kopij van het oorspronkelijk, thans verdwenen handschrift van Pierre de Vaux, de eerste biograaf van de Heilige. De oorsprong van het Gents manuscript lijdt geen twijfel. Op blad 162, het laatste, lezen wij nl.: "Mad^e Margrite de dyorke" en "Et elle donna cest liure au couue de dieus de S. Clare en gandt". Het bevat dertig heerlijke miniaturen, waaronder de portretten van Margaretha en Karel de Stoute, met enkele zeer fraaie initialen. Het werd vervaardigd tussen 1468 en 1477 zonder dat men vooralsnog de auteur van dit handschrift kon vereenzelvigen, dat steeds in het bezit van het Gentse klooster is gebleven.

Margaretha van York had eraan gehouden, in 1473, persoonlijk de eerste steen te komen leggen van de bibliotheek van het klooster der Predikheren in Onderbergen, die dank zij haar vrijgevigheid kon worden opgetrokken. De Paters lieten nadien, in de muur van het klooster, een gedenksteen aanbrengen die herinnerde aan de milde gift en o.m. vermeldde: "In 't jaer MCCCCLXXIII op den Derthienwabend zeer edele devote prinsesse vrou Margriete... fundaterigge van desen pande met de librarie hier boven staende t'hueren grooten coste; legde den eersten steen in propren persoone". De gedenksteen herinnerde verder aan andere milddadigheden van de prinses voor de Predikheren: "Hierboven dede zy binden de kercke van desen convente met vier costelyke ysren balcken. Ende heeft verschiert den goddelyken dienst met veele verscheyden zeer costelike ornamenten, als namelyck choorcappe... alle van gauden laken, violet fluweel...".

Nog andere kloosters deelden in de vrijgevigheid van Margaretha van York, o.m. dat van Ste-Agnete waar de hertogin in 1472 de eerste steen kwam leggen van de nieuwe kloosterkerk en waar zij, een jaar na het overlijden van Karel de Stoute de sluieraanneming van Joanna van Luxemburg, dochter van de graaf van St. Pol kwam bijwonen.

Ook het Sint-Jorisgild wendde zich niet tevergeefs tot de hertogin die een aanzienlijke gift van 100 pond deed voor zijn kapel.

Dit zijn zovele politieke daden en gebaren van mecenaat die Margaretha van York aanspraak mogen doen maken op de erkentelijkheid van het nageslacht en op een blijvend "teken" in een stad waar zij herhaaldelijk in verbleef en die zij lief had. Wij kunnen dan ook de Vrienden van het Oud-Begijnhof niet genoeg dankbaar zijn voor het initiatief dat zij hebben genomen, op 2 september e.k., in het stemmig kader van het Begijnhof van Ste-Elisabeth, een beeld in te huldigen van "Madame la Grande".

Pierre KLUYSKENS

STAMBOOM DER GRAVEN VAN VLAANDEREN

De naam van de kuststrook tussen Scheldemonding en monding van de Aa is *Vlaanderen* (= overstromd gebied).

Het was een *gouw* van het FRANKISCHE RIJK onder de MEROVINGEN en de KAROLINGEN. De vroegste vermelding van de naam Vlaanderen valt begin 8e eeuw. Deze gouw viel in handen van het vorstenhuis van de BOUDEWIJNS en was het uitgangspunt van hun macht. Dit verklaart dat het vorstendom van deze dynastie, dat einde 9e eeuw tot stand kwam, ook Vlaanderen heette.

Het loont de moeite de stamboom van de vorstelijke voorvaders van de graven

van Vlaanderen te maken, omdat het een zeer leerrijke bezigheid is, en omdat een groot deel van de Vlaamse geschiedenis van de middeleeuwen zodoende voor onze geest wordt opgeroepen. Vanaf BOUDEWIJN I. de IJzeren tot FILIPS de Stoute hebben vijf-en-twintig vorsten in Vlaanderen hun macht uitgeoefend, vanaf de IXe tot begin XVe eeuw.

Met het huwelijk van MARGARETHA van Male en FILIPS de Stoute Hertog van Bourgondië, kwam het einde van de zelfstandige geschiedenis van Vlaanderen en een nieuw tijdperk was begonnen.

De gegevens voor deze studie werden verzameld uit verschillende encyclopedische, biografische werken van algemene aard, en daarnaast uit meer gespecialiseerde werken en studies.

Deze studie is een schets en geen volledige kwartierstaat noch volledige genealogieën van ieder behandeld geslacht. Het is een opeenvolging van regerende vorsten in Vlaanderen.

GRAAFSCHAP VLAANDEREN STAMBOOM

1. BOUDEWIJN I. de IJzeren, gouwgraaf (met de ijzeren arm).

Een telg van de Frankische aristocratie in Opper-Lotharingen. De *stamvader* van de Vlaamse graven. 866 †879.

x JUDITH, (Juditta) ° ca. 843 †(?) dochter van KAREL de Kale (CHARLES le Chauve) Koning van West-Francia (Frankrijk), 843, Rooms Keizer 875 °823,

†877. & *ERMENTRUD* dochter van de graaf van Orléans.

JUDITH, koningin van Engeland, gravin van Vlaanderen, zij huwde eerst AETHELWOLF, koning van Wessex, daarna diens zoon AETHELBALD. Na diens dood door haar vader KAREL te Soissons opgesloten, liet JUDITH zich vrijwillig schaken door de gouwgraaf BOUDEWIJN I de IJzeren.

Na verzoening tussen KAREL en BOUDEWIJN schonk de Franse Koning aan de graaf verschillende graafschappen tussen Schelde en Noordzee. (o.a. Gent en Waas).

BOUDEWIJN vestigde zich te Brugge. In 864 verslaat de stamvader der Vlaamse graven de Noormannen.

De Koning van Frankrijk schenkt de streek rond Brugge aan Boudewijn I de IJzeren Arm.

De Koning is aanvankelijk zwak zodat de Graaf volledig onafhankelijk optreedt.

2. BOUDEWIJN II. de Kale, graaf van Vlaanderen, 879-918.

Zoon van Boudewijn I, geboren ca. 865 †918.

x *ELFTRUD*, (Elfrudis) dochter van *ALFRED de Grote*, Koning van Engeland, Wessex, Angelsaksisch Huis, (°849 †901) en van *ALSWITH* (x 868) dochter van *ETHELRED MUCIL*, graaf van Gaini, en van *EADBURG* van Mercïë.

Boudewijn II is de eerste graaf in de betekenis van "territoriaal-vorst".

Na de grote Noormanneninvallen (879-885) palmde hij een aantal graafschappen in, waarvan de houders gevlucht waren. Hij veroverde de graafschappen Boulogne en Terwaan en mengde zich in de binnenlandse twisten van het Westfrankische rijk.

Hij kon na 883 zich zelfstandig tonen tegenover de Franse Koning die hij wel als leenheer bleef erkennen, maar zijn macht niet meer in Vlaanderen kon laten gelden.

3. ARNULF I. de Grote, of de Oude, graaf van Vlaanderen, 918-965.

Zoon van Boudewijn II, geboren 890 †27.3.965.

x *ALIX* (Adela) van Vermandois (°915 †960?) dochter van *HERIBERT II.* graaf van VERMANDOIS (°895 †943) en van *HILDEBRANDE van Parijs* (†956).

Na het overlijden van zijn vader Boudewijn II werd Vlaanderen onder zijn zoons ADALOLF en ARNULF verdeeld. Toen Adalolf in 933 stierf, palmde Arnulf zijn gebied in ten nadele van zijn neven.

Hij breidde zijn rijk uit naar het zuiden tot Amiens en Douai.

Zijn zoon Boudewijn III stierf vóór hem in 962 (964?) zodat zijn minderjarige kleinzoon hem opvolgde onder de voogdij van de Franse Koning Lotharius.

HILDEGARD VAN VLAANDEREN, †966, dochter van graaf ARNULF I, x

DIRK II graaf van Holland, †988;

toen zijn schoonvader in 965 stierf brak in Vlaanderen een crisis voor het grafelijk gezag aan. Dirk II Hollandse graaf profiteerde daarvan en verwierf zich het Graafschap GENT en het LAND van WAAS.

Boudewijn IV heeft in 988 de Hollandse graven er weer uitgewerkt!

4. BOUDEWIJN III, (mede)graaf van Vlaanderen, 958-962.

Zoon van ARNULF I, geboren 940? †962 (964?).

x 961 *MACHTHILD van SAKSEN* †1008.

dochter van *HERMAN Hertog der Saksen*, 961, °905 †973 van het Huis de BILLUNGERS en HILDEGARD.

De weduwe Machthild hertrouwde met *GODEVAARD (Godefrid) van ARDENNEN*, graaf van Bidgau, Metinggau en Henegouwen, graaf van Verdun, markgraaf van Ename, van het Huis Ardennen, †1005, zoon van *GOZELIN GRAAF IN BIDGAU* (°911 †942) en ODA.

5. ARNULF II, graaf van Vlaanderen, 964-987.

Zoon van Boudewijn III, kleinzoon van ARNULF I.

geboren ca. 961 †987, x *SUSANNA van ITALIE* (†1003) van het Huis IVREA, FRANCE COMTE, CASTILIE, dochter van *BERENGARIO II Koning van Italië* 950 (†966) en van *WILLA van ARLES* (†967) dochter van *BOSON II*. (†940), Graaf van Arles (928) en graaf van Avignon (911), Markgraaf van Toscana (931) van het Huis ARLES - PROVENCE, en van *WILLA van Hoogboergondië*, dochter van *RUDOLF I. Koning van Hoogboergondië* (†911) en *WILLA* (†928) Huis WELF tak Hoogboergondië.

Onder Arnulfs persoonlijke regering vanaf 976 viel het graafschap Vlaanderen uiteen in verscheidene vrijwel zelfstandige gebieden, waarover de graaf slechts in naam gezag uitoefende.

Onder Boudewijn IV (988-1035) en Boudewijn V (1035-1067) werd het grafelijk gezag hersteld.

6. BOUDEWIJN IV. met de Baard, graaf van Vlaanderen, 988-1035.

Zoon van ARNULF II. geboren 980 †1035 (1036?)

x *OTGIVA van LUXEMBURG* (†1030) dochter van *FRIEDRICH, graaf van Luxemburg* (†1019) en van *ERMENTRUD van GLEIBERG*, (x 995) dochter van *HERIBERT, graaf van Gleiberg en in Kinziggau* (°925 †992) en van *ERMENTRUD van Avalgau*, dochter van *MEGINGOZ graaf in Avalgau* en van *GERBERGA van ARDENNEN*, Huis WETTERAU-ZWABEN.

Friedrich van Luxemburg is de zoon van *SIEGFRIED graaf van Luxemburg* (°963 †998) en van *HEDWIG van Nitagau* (†922) dochter van *GERHARD graaf van Metz en Nitagau*. Huis van ELZAS.

BOUDEWIJN IV voer jarenlang oorlog tegen de Keizer Hendrik II, om zijn bezit op de rechteroever van de Schelde uit te breiden.

Hij kreeg van de Keizer in leen:

VALENCIENNES, ENAME, ANTWERPEN, WALCHEREN, enkele Zuid-zeeuwsche eilanden en de VIER AMBACHTEN.

Hij herstelde het grafelijk gezag.

7. BOUDEWIJN V. van Rijsel, graaf van Vlaanderen, 1035-1067.

Zoon van Boudewijn IV.

x *ALIX (Adela) van FRANKRIJK* (†1079) dochter van *ROBERT II. le Pieux*, Koning van Frankrijk, °970 te Orléans, zoon van *HUGUES CAPET* en van *ADELAIDE de POITIERS*, Huis der Capetinger, (Robert †1031) en van *CONSTANCE van PROVENCE*, †1032, dochter van *GUILLAUME I.* Markgraaf van Provence en Arles (†994) en van *ALIX-BLANCHE* van ANJOU (†1026). Na de dood van Keizer HENDRIK III. beleende diens weduwe hem met RIJKS-VLAANDEREN waarin nu ook het gebied tussen Dender en Schelde was begrepen. De graaf beheerste nu de loop van de Schelde, gunstig voor de opkomende steden.

BOUDEWIJN V. was zwager van HENDRIK I. van Frankrijk, zijn dochter MATHILDE (Machteld) °1035 †1083 huwde in 1054 *WILLEM de VEROVERAAR*, hertog van *NORMANDIE*, Koning van *ENGELAND*, °1027 Koning 1066, †1087 te Rouen.

Van 1060-1067 was Boudewijn voogd over de Franse Koning Filips I °1052 †1108.

8. BOUDEWIJN VI. graaf van Vlaanderen 1067-1070,

door huwelijk BOUDEWIJN I. graaf van Henegouwen 1055-1070.

Zoon van Boudewijn V. geboren 1030 †Juli 1070.

x *RICHILDIS* (Rikhilde) weduwe *HERMAN van Bergen 1051*, ERFGRAVIN van Henegouwen, †1086, dochter van graaf van Kamerijk.

Onder zijn regering (1067-1070) kwam een personele unie tussen Vlaanderen en Henegouwen tot stand.

Toen Boudewijn in 1070 stierf liet hij beide graafschappen na aan zijn oudste zoon *ARNULF* (III in VI.)

Zijn broer *ROBRECHT* de Fries maakte zich meester van Vlaanderen. De tweede zoon van Boudewijn VI volgde zijn vader op in Henegouwen als graaf Boudewijn II (1071-1098).

9. ARNULF III. graaf van Vlaanderen en Henegouwen 1070-1071.

Zoon van Boudewijn VI.

†22.2.1071 sneuvelde tegen Robrecht de Fries in de slag bij Cassel.

10. ROBRECHT de Fries, graaf van Vlaanderen 1071-1093.

Jongste zoon van graaf Boudewijn V van Vlaanderen, geboren 1030, overleden te Cassel 12/13.10.1093

Gehuwd in 1063 met *GEERTRUID van Saksen* (†1113) weduwe van *FLORIS I* graaf van Holland (x 1050 †1061), dochter van *BERNHART II Hertog van Saksen (1011)* (°995 †1059) en van *ILITA van SCHWEINFURT* (°1000 †1055) van het Huis *BILLUNGERS*.

Vanuit Holland trok Robrecht tegen zijn schoonzuster Richildis en zijn neefje te velde. In 1071 versloeg hij ze bij Cassel en verwierf daarmee het graafschap Vlaanderen; zijn schoonzuster Richildis bleef in Henegouwen regeren.

Zijn kinderen:

- 1) *GEERTRUID* erfgravin van Vlaanderen x *Dietrich* graaf van Elzas †1115.
- 2) *FILIP* van Vlaanderen, Burggraaf van Ieper †1093.

11. ROBRECHT II. van JERUZALEM, graaf van Vlaanderen 1093-1111.

Zoon van Robrecht de Fries,

°1065 †5.10.1111 bij Meaux.

Hij nam deel aan de 1° Kruistocht (1096-1099) vandaar zijn bijnaam.

Robrecht II overleed tijdens een expeditie van Lodewijk VI tegen opstandige graaf van Blois.

De Vlaamse lakennijverheid gaat in deze tijd belangrijke mate Engelse wol als grondstof gebruiken.

12. BOUDEWIJN VII. Hapkin, graaf van Vlaanderen, 1111-1119.

Zoon en opvolger van ROBRECHT II. van Jeruzalem.

Hij roeide in Vlaanderen de rovers uit en bevorderde de binnenlandse vrede.

Het geslacht van BOUDEWIJN de IJzeren, (met de ijzeren arm) in mannelijke linie stierf met hem uit.

Hij werd opgevolgd door *KAREL de Goede* (1119-27).

13. KAREL de Goede, GRAAF van VLAANDEREN, 1119-1127.

Zoon van *KNOET IV.* (KNUT, KNUD, CANUT) Deense Koning (°1040 †1086) en van *ADELA* (Aleidis) dochter van ROBRECHT de Fries.

Koning Knoet IV werd in 1100 heilig verklaard, schutspatroon van Denemarken, feestdag 19 januari.

Na de dood van Koning Knoet (10.7.1086 Odense) werd *KAREL* in Vlaanderen aan het grafelijk hof opgevoed.

Zijn kinderloze neef BOUDEWIJN VII wees hem als zijn opvolger aan.

KAREL de Goede werd vermoord op 2.3.1127 in de Brugse burchtkerk, St. Donaas.

Karel had geen zoons en dochters om hem op te volgen, maar de opstandige edelen waren niet in staat hun kandidaat op de grafelijke troon te verheffen.

Pretendenten waren legio, dan waren er *WILLEM* van Normandië en *DIEDERIK* van den *ELZAS*, die beiden door de vrouwelijke lijn van BOUDEWIJN V afstamden. Van allen had Diederik de wettigste aanspraak, maar de koning van Frankrijk bevorderde de kandidatuur van Willem van Normandië.

14. WILLEM CLITO, Willem van Normandië, graaf van Vlaanderen 1127-28.

Zoon van Hertog ROBERT III van Normandië, volgde KAREL de Goede op in 1127.

Zijn regering was van korte duur, hij sneuvelde 27.7.1128 in de slag bij Akspoel voor Aalst.

In 1128 brak een opstand los onder leiding van GENT, BRUGGE, en met de hulp van AALST en DENDERMONDE, die DIEDERIK VAN DEN ELZAS tot landsheer kozen.

15. DIEDERIK van den ELZAS, graaf van Vlaanderen 1128-1168.

Zoon van DIETRICH II. graaf van Elzas, Hertog van Opperlotharingen (1070) †1115, en van *GEERTRUID, erfgravin van Vlaanderen* dochter van graaf ROBRECHT de Fries (1071-1093) en van GEERTRUID van Saksen (†1113) (zie nr. 10).

x *SIBYLLE van ANJOU* †1173

dochter van FOULQUES V graaf van ANJOU, en Koning van JERUZALEM (1131) †1144, en van EREMBURGE, dochter van HELIE graaf van LE MANS en van MAHAUT de LOIR.

van wie:

MATTHIAS van Vlaanderen †1173,

x MARIA van BLOIS, gravin van Boulogne = MARY VAN ENGELAND *MARGRIET, gravin van Vlaanderen* †1194,

x 1169 *BOUDEWIJN V graaf van Henegouwen, (°1150-1195) (in Henegouwen 1171-1195) als BOUDEWIJN VIII graaf van Vlaanderen (1191-1194).*

DIEDERIK v.d. Elzas overleed de 4 januari 1168.

Hij was aan de macht gekomen met behulp van de Vlaamse steden.

Na het overlijden van KAREL de Goede (1127) deed DIEDERIK zijn rechten op de Vlaamse troon gelden.

Hij nam deel aan de tweede Kruistocht.

Philips van den Elzas volgde hem op.

16. FILIPS van den ELZAS, graaf van Vlaanderen 1168-1191.

Zoon van DIEDERIK, geboren 1142

overleden 1.6.1191 bij ACCO (Akko) Palestina in het Heilig Land.

x *ELISABETH, erfdochter van VERMANDOIS.*

kinderloos huwelijk.

In 1163 mederegent en hij volgde zijn vader op in 1168.

Graaf Filips legde nieuwe havens aan o.a. DAMME, NIEUWPOORT, GREVELINGEN.

Filips had de hand weten te leggen op Vermandois en Amiens.

Bij de dood van LODEWIJK VII in 1180 werd hij voogd voor diens minder-

jarige zoon PHILIPS, (*) (Philips II Augustus) gelijk BOUDEWIJN van Rijsel het voor Philips I, in 1060-67, geweest was.

Zijn zuster *MARGARETHA erfgravin van Vlaanderen*, trouwde met *BOUDEWIJN V graaf van HENEGOUWEN*, (*BOUDEWIJN VIII als graaf van Vlaanderen, 1191-1194.*)

FILIPS van den ELZAS stierf als deelnemer aan de derde Kruistocht in Palestina.

17. BOUDEWIJN VIII, graaf van VLAANDEREN 1191-1194.

als BOUDEWIJN V graaf in HENEGOUWEN.

Zoon van BOUDEWIJN IV graaf van Henegouwen (1120-1171)

geboren 1150, volgde zijn vader op sinds 1171.

x 1169 *MARGARETHA erfgravin van Vlaanderen, (†1194)*, dochter van *DIEDERIK van den ELZAS graaf van Vlaanderen (1128-1168)*, zuster van *FILIPS van ELZAS (1168-1191)*.

FILIPS in 1191 tijdens de derde kruistocht overleden, had zijn zuster *MARGARETHA* en haar echtgenoot *BOUDEWIJN* als zijn opvolgers in Vlaanderen aangewezen

(zie nrs. 15 & 16)

Onder zijn regering kwam een tweede personele unie tussen Henegouwen, Namen en Vlaanderen tot stand.

(zie nr. 8)

BOUDEWIJN VIII begunstigde het Dietsche GENT met de rang van hoofdstad van het graafschap Vlaanderen.

Het was de natuurlijke politiek van de graaf van Vlaanderen om zich tegen de machtsuitbreiding van Philips II Augustus te weer te stellen en in Frankrijk's vijanden bondgenoten te zien.

Naarmate de strijd tussen Philips II Augustus en Richard Leeuwenhart feller werd, viel onzijdigheid Vlaanderen moeilijker.

18. BOUDEWIJN IX van Constantinopel, graaf van Vlaanderen 1194-1205.

als BOUDEWIJN VI graaf van Henegouwen 1195-1205,

als Keizer van het LATIJNSE RIJK 1204-05.

geboren 1171 te Valenciennes, volgde zijn vader Boudewijn V van Henegouwen op en als Boudewijn IX van Vlaanderen.

x 1201 *MARIE de CHAMPAGNE †1204*, dochter van *HENRI I, graaf van Champagne en Blois (°1126 †1181)* x *MARIE de FRANCE (°1145 †1198)* dochter van *LOUIS VII, le Jeune, Koning van Frankrijk (°1120 †1180)* *Huis van de Capetinger en van ELEONORE hertogin van AQUITANIE, (°1123 †1204).*

* Augustus naar de maand van zijn geboorte.

Met het oog op de Vlaamse belangen, steunde hij anders dan zijn vader, de Engelse koning tegen Frankrijk en dwong Philips II Augustus tot teruggave van het noordelijke deel van Artois: Péronne en Béthune.

Hij nam deel aan de vierde algemene kruistocht (1202-04) en werd na de verovering van Constantinopel tot keizer van het Latijnse Rijk gekozen.

In 1205 werd Boudewijn door de Bulgaren bij Adrianopel verslagen en gevangen genomen.

Zijn dochtertje JOHANNA, een kind van vijf jaar volgde hem op.

19. JOHANNA van CONSTANTINOPEL, gravin van Vlaanderen-Henegouwen, 1204-44.

Oudste dochter van BOUDEWIJN IX/VI van Constantinopel.

geboren 1199 of 1200?, †5.12.1244 Marquette.

Zij volgde haar vader op toen werd vernomen dat deze in de oorlog tegen de Bulgaren werd vermist.

In 1212 werd zij uitgehuwelijkt aan *FERRAND van Portugal* (24.3.1188 †29.7.1233) derde zoon van Koning SAUCHO I van Portugal.

Toen FERRAND zich met de Engelse koning JAN zonder Land en Keizer OTTO IV van Brunswijk, tegen Filips II August van Frankrijk verbond, werd hij in de slag bij BOUVINES 1214 gevangengenomen. De Franse invloed werd daarna oppermachtig in Vlaanderen.

FERRAND werd in 1226 tegen een hoge losprijs vrijgelaten (Verdrag van Melun) en kon het huwelijk worden voltrokken. Een dochtertje stierf in de kinderjaren.

Na de dood van FERRAND van Portugal, graaf van Vlaanderen, (1233) hertrouwde JOHANNA in 1237 met *THOMAS van SAVOYE*. Dit huwelijk bleef kinderloos.

Haar zuster MARGARETHA (*6.8.1202 †10.2.1280) volgde in 1244 haar op als gravin van Vlaanderen (1244-78) en Henegouwen (1244-80).

20. MARGARETHA van CONSTANTINOPEL, gravin van Vlaanderen 1244-1278.

gravin van Henegouwen 1244-1280.

Tweede dochter van BOUDEWIJN IX/VI Keizer van het Latijnse Keizerrijk, geboren 6.8.1202 †10.2.1280.

x 1212 *BOUCHARD van AVESNES, Baljuw van Henegouwen*, zoon van JACQUES, Heer van Avesnes en Condé (†1191).

Wegens diens wijding tot subdiaken werd dit huwelijk in 1215 door de Paus ongeldig verklaard.

Pas in 1219 werden zij gescheiden nadat drie zonen waren geboren.

xx 1223 hertrouwde MARGARETHA met *WILLEM van DAMPIERRE* bij wie zij vijf kinderen kreeg.

Hij is de zoon van GUILLAUME II, Heer van DAMPIERRE, Connétable van Champagne (†1231) zoon van GUY II van Dampierre, Connétable van Champagne en MAHAUT gravin van BOURBON.

Toen in 1244 MARGARETHA haar zuster JOHANNA opvolgde ontstond tussen de groepen kinderen, de AVESNES en de DAMPIERRES, strijd om haar erfopvolging.

Deze werd door de Franse koning LODEWIJK IX in 1246 geregeld. De Dampierres kregen Vlaanderen en de Avesnes Henegouwen. De Avesnes toonden zich ontevreden en verbonden zich met de Hollandse graven.

De strijd tussen beide huizen is echter tot in de XIVE eeuw blijven voortwoeden.

Haar oudste zoon WILLEM, erfgraaf, overleed in 1251.

In 1278 deed MARGARETHA in Vlaanderen afstand van de troon ten voordele van haar tweede zoon *GWIJDE van Dampierre, graaf van Vlaanderen en Namen*.

21. GWIJDE (Guy) van DAMPIERRE, graaf van Vlaanderen en Namen 1278-1305.

Geboren 1226 overleden te COMPIEGNE 7.3.1305.

Op 29 December 1278 volgde hij zijn moeder MARGARETHA van Constantinopel, gravin van Vlaanderen en Henegouwen op. Door het overlijden van zijn broer WILLEM werd hij in 1251 erfgenaam van de troon in Vlaanderen. Door zijn eerste huwelijk met *MATHILDIS (Mahaut) van DENDERMONDE*, verwierf hij Béthune en Dendermonde. Zij overleed in 1263 en GWIJDE hertrouwde in 1265 met *ISABELLA van LUXEMBURG*, waardoor hij NAMEN kon verwerven.

GWIJDE poogde het grafelijk gezag tegenover de stedelijke patriciërs te herstellen.

Sinds 1285 moest hij de zelfstandigheid van Vlaanderen tegen zijn Franse leenheer Filips IV de Schone verdedigen. GWIJDE zocht steun bij Eduard I Engelse koning en in 1294 verloofde zijn dochter *FILIPPINA* zich met de Engelse kroonprins.

In 1300 werd Vlaanderen volledig door de Franse troepen bezet.

De Franse bezetting lokte in Vlaanderen de Klauwaartsbeweging uit, die de Brugse Metten en de overwinning in de Guldensporenslag, 11 JULI 1302, tot gevolg had.

MARGRIET (Margaretha) van Vlaanderen, geboren 1251 overleden in 1285, dochter van graaf GWIJDE huwde in 1273 *JAN I. HERTOG VAN BRABANT en LOTHARINGEN en van LIMBURG*. (zie nr. 21/1)

22. ROBRECHT III van BETHUNE, graaf van Vlaanderen 1305-1322.

Geboren 1247 †17.9.1322.

Oudste zoon van graaf GWIJDE van Dampierre en MATHILDIS, Vrouwe van Béthune en Dendermonde, wiens bezit hij na haar dood in 1263 erfde.

ROBRECHT streed in Italië aan de zijde van zijn schoonvader *KAREL I van ANJOU* tegen *MANFRED*. (zie nr. 22/1)

Bij het verdrag van PONTOISE (1312) kocht ROBRECHT van FILIPS de nog uitstaande door Vlaanderen te betalen rente af in ruil voor afstand van RIJSEL, DOUAI en ORCHIES met hun kasselrijen aan het kroondomein.

De houding van ROBRECHT III van BETHUNE was niet consequent Pro-Frans.

Nam hem kwam zijn kleinzoon *LODEWIJK van NEVERS* °1304, (1322-46) die opgevoed in Frankrijk aan de leiband van de Franse koning, en gehuwd met een Franse prinses, *JOHANNA (Jeanne)* gravin van ARTOIS en FRANCHE-COMTE, in Vlaanderen als een vreemdeling stond.

21/1. DANEEL, Heer van Dendermonde, Voogd van St. Baafs (1122-36).

vader van:

WOUTER II, Heer van Dendermonde, *Voogd van St. Baafs*, gehuwd met *ALIX van ROSOY, BAUCIGNIES & CHAUMONT* overleden circa 1197,

van wie:

MACHTELD, Vrouwe van Dendermonde, *Voogdes van St. Baafs*, gehuwd met *WILLEM II*, Heer van Béthune, Richebourg en Waasten, *Voogd van Atrecht*, overleden 1214, zoon van *ROBERT V*, Heer van Béthune, Richebourg en Waasten, Voogd van Atrecht, †1191, en *ALIX van Saint-Pol*, dochter van *HUGUES III*, graaf van Saint-Pol †1141 & Beatrice (?).

van wie:

ROBERT VII, Heer van Béthune & Dendermonde, Voogd van Atrecht en Sint-Baafs, †1248, gehuwd met *ISABELLE*, Vrouwe van Morialmé, Belle en Beloeil, dochter van *ARNOUL II*, Heer van Morialmé & Ham-sur-Heure, en *JEHANNE*, Vrouwe van Belle en Beloeil.

van wie:

MAHAUT, Vrouwe van Béthune en Dendermonde, Voogdes van Atrecht †1263, gehuwd 1246, *GUY VAN DAMPIERRE*, *Graaf van Vlaanderen*, (°ca. 1226 †1305).

van wie:

MARGRIET van Vlaanderen °1251 †1285 gehuwd met *JAN I. HERTOG van Brabant en Lotharingen (1267) Hertog van Limburg (1288)*, x 1273, †1294.

Op 44 jarige leeftijd verongelukte Jan I, op toernooi te Antwerpen (3.5.1294), hij was tweede zoon en opvolger van *HENDRIK III*. Hertog van Brabant en Lotharingen (1248) °ca. 1231 †1261, gehuwd met *ALIX van Boergondië*, (x 1253) †1273, dochter van *HUGUES IV*, Hertog van Boergondië (†1272) en *YOLANDE van Dreux*, (†1255).

**22/1. KAREL I van ANJOU, graaf van ANJOU en MAINE (1246-1285)
KONING VAN NAPELS en SICILIE (1266-1285)**

Schoon-vader van ROBRECHT III van BETUNE, graaf van Vlaanderen.

Hij is de jongste zoon van *LODEWIJK VIII* koning van Frankrijk, geboren 1226 en overleden te FOGGIA in 1285. Zijn moeder is *BIANCA van CASTILIE*.

Gehuwd in 1246 met *BEATRIX van PROVENCE*, dochter van *RAYMOND BERENGER V*, graaf van Provence.

KAREL I van ANJOU vergezelde *LODEWIJK IX* op de zesde kruistocht.

Paus *URBANUS IV* bood hem in 1262 het koningschap aan van Napels en Sicilië, in ruil voor zijn hulp tegen de *HOHENSTAUFEN*.

Van de familiegeschillen tussen *DAMPIERRE* en *AVESNES* in de Nederlanden heeft KAREL I van Anjou gebruik gemaakt om enige tijd het graafschap *HENEGOUWEN* in zijn bezit te krijgen.

De broer van de Franse koning *LODEWIJK IX* kwam in 1266 naar Italië en KAREL versloeg *MANFRED* een bastaard van *FREDERIK II*, in de slag bij Beneventum. *ROBRECHT III* van Béthune streed aan zijn zijde.

23. LODEWIJK I graaf van Vlaanderen, Nevers en Réthel 1322-1346.

Zoon van *LODEWIJK van NEVERS* en van *JOHANNA* gravin van *RETHEL*.

Geboren 1304 †gesneuveld te CRECY 25.8.1346.

LODEWIJK van NEVERS volgde zijn grootvader *Robrecht III* van Béthune, graaf van Vlaanderen op, daar zijn vader, eveneens *Lodewijk* van Nevers genoemd, even voor diens dood was overleden.

Hij huwde gravin *JOHANNA (Jeanne) van ARTOIS* en *FRANCHE-COMTE*.

1323 Einde van de strijd om Zeeland-bewester-Schelde tussen Vlaanderen en Holland.

1323-28 Opstand der vrije boeren in Kust-Vlaanderen.

1328 Een Frans leger verslaat de opstandige boeren van Kust-Vlaanderen bij *KASSEL*.

1336 Engelse wolexport naar Vlaanderen stopgezet.

1337 Optreden van *JACOB van ARTEVELDE* als Hoofdman te GENT.

1340 *EDUARD III* van Engeland te GENT uitgeroepen tot koning van Frankrijk.

1345 *JACOB* van Artevelde vermoord te Gent.

25.8.1346 *LODEWIJK* van NEVERS graaf van Vlaanderen sneuvelt aan Franse zijde in de slag bij Crécy.

GENT bleef *LODEWIJK* trouw.

24. LODEWIJK van MALE, graaf van Vlaanderen, Nevers en Réthel 1346-1384.

Heer van Warth (sur-la-Meuse), Baron van Donzy, etc...

Zoon van *LODEWIJK I van Nevers en van Joanna van Artois*.

Geboren te Male bij Brugge 29.11.1330.

Overleden te Sint-Omaars 30 januari 1384.

Gehuwd met *MARGARETHA van BRABANT*.

Door dit huwelijk en de vrede van Aat (1357) tussen Brabant en Vlaanderen, verwierf de graaf Lodewijk in naam van zijn echtgenote de titel van HERTOG van BRABANT en kreeg hij ANTWERPEN EN MECHELEN.

Door het huwelijk van zijn enige dochter erfgravin *MARGARETHA van Male* met *FILIPS de Stoute van Bourgondië (1369)*, broer van de koning van Frankrijk *CHARLES V*, verkreeg graaf Lodewijk, van Frankrijk de teruggave van *Waals-Vlaanderen*.

Bij de dood van zijn moeder gravin van Artois, erfde hij ARTOIS en FRANCHE-COMTE.

In 1348 sloot hij vrede met Engeland. Hij bleef neutraal, maar erkende de Paus van Rome (Engelsgezinde) en niet de Paus van Avignon.

1356-57, Brabantse successie-oorlog, 1357 Vrede van Aat.

1379-85, Gentse opstand onder leiding van ruwaard *FILIPS VAN ARTEVELDE* tegen het centraliserende grafelijk gezag.

1382, Slag bij West-Rozebeke, Filips van Artevelde sneuvelt.

25. MARGARETHA van Male, gravin van Vlaanderen, Nevers en Réthel, 1384-1404.

Geboren 15 april 1350. Overleden 16 maart 1405 Atrecht.

Enig wettelijk kind van *LODEWIJK* van Male.

In 1356 al verloofd geweest met een groot Frans leenman *FILIPS van ROUVRE*, Vorst van *BOURGONDIE*. Hij stierf heel jong in 1361.

MARGARETHA van Male, huwde in 1369 met

FILIPS de STOUTE, (le Hardi) HERTOG van BOURGONDIE, zoon van *JAN II (le Bon) (°1319 †1364)* koning van Frankrijk (1350-64).

Dit huwelijk betekende het einde van de zelfstandige geschiedenis van Vlaanderen.

Filips en Margaretha werden graaf en gravin van Vlaanderen in 1384 bij het overlijden van Lodewijk van Male (30.1.1384).

GENT behield zijn privileges (1385).

Een nieuw tijdperk was begonnen in de Vlaamse geschiedenis.

1385, *MARGARETHA* van Bourgondië, dochter van *FILIPS de Stoute* huwt *WILLEM VI* van *HOLLAND*.

JAN ZONDER VREES, zoon van *FILIPS de Stoute* huwt met *MARGARETHA* van *HOLLAND*, dochter van *ALBRECHT* van *BEIEREN*, graaf van *Holland*.

1386, *FILIPS de Stoute* stelt een vaste raad en rekenkamer in te Rijsel (Lille).

1390, In het geheim belooft hertogin *JOHANNA* van Brabant de opvolging in

haar landen aan FILIPS de Stoute en zijn vrouw MARGARETHA van Male. 1396, JAN Zonder Vrees verslagen in de slag bij NICOPOLIS in Bulgarije. 1404, JAN Zonder Vrees volgt zijn ouders op als Hertog van Bourgondië en Graaf van Vlaanderen.

Jacques DISCART-AUDENAERDE

EEN BLIK OP HET CENTRUM ANNO 1835

Bij het doorlopen van den "Algemeenen Koophandels-Almanak der Stad Gend voor het jaer Ons Heeren Jesu-Christi 1835" kan men zich enig idee vormen over de horeca-situatie van onze stede in de vorige eeuw.

We deden ons de moeite, uit dit boekwerk (te Gent, by Snoeck-Ducaju en zoon, Drukkers, Veldstraet n°10; 216 blz.) de benaming en localisatie van vermelde drankgelegenheden op te tekenen en alfabetisch te rangschikken.

Hierbij mag men niet uit het oog verliezen dat het om (doorgaans centraal gelegen) vrij belangrijke zaken ging, waar b.v. diligenties toekwamen, voermanswagens vertrokken, maatschappijen hun zetel hadden, en dgl. meer.

De gewone volksherbergen en kleinere kroegen, die geen uitgesproken rol in handel en verkeer speelden, worden er dus blijkbaar niet in vermeld.

De Bargie van Brugge, by St Nicolaes kerk.

Den Boer, slypstraet.

De Chasse Royale, buyten de brugsche poort.

Het Hôtel de Commerce, koornerkt.

Het Hôtel de Courtrai, drapstraet.

Het Daembert, koornerkt.

De Diligentie, koornerkt.

Den Druyftak, koornerkt.

De Dry Koningen, koornerkt.

Den Duyts, by St Jacobs kerk.

Hôtel de Flandre, drapstraet.

De Fortuyn, koornerkt.

In Gibraltar, pasbrug.

Den gouden Appel, buyten de brugsche poort.

Het gouden Hoofd, by St Nicolaes kerk.

Den gouden Leeuw, te putte.

De Goude poort, by St Nicolaes kerk.

Den Gouden Sleutel, by St Nicolaes kerk.
 Den Graef van Egmond, kleynen koornmerkt.
 De Groene Lanteêrn, catalogniëstraet.
 De Grootte Fonteyne, te putte.
 Het Groot Kafé-huys, by d'Anvers, kauter.
 Den Grooten Spiegel, kwaedham.
 Het Groot Vleeshuys, by de vleeschhuysbrug.
 Den Haezewind, koornmerkt.
 De halve Maen, hoyaerd.
 Hôtel Hemelryk, te putte.
 Den Hof van Flora, holstraat.
 Het Hof van Spagnien, kamstraat.
 Het Hof van Weenen, koornmerkt.
 Den Hollandschen Wagen, sluyzeken.
 De Hoop van Vrede, kamstraat.
 Kafé-huys der Arcaden, by d'Anglet, kauter.
 Kafé-huys by joffrouw de weduwe Bar, kauter.
 Kafé-huys by Fromant, volderstraet.
 Het Kanontjen, botermerkt.
 De Kat, kamstraat.
 De Keyzerin, paddenhoek.
 Het Keyzers Hof, vogelmerkt.
 De kleyne Kat, kamstraat.
 De kleyne Kroon, by het Belfort.
 De Klok, onderstraet.
 De Koornbloem, kruysstraet.
 Het Krochtjen, by St Jacobs kerk.
 De Kroon, buyten de brugsche poort.
 Het Land van Beloften, beggyngracht.
 Het Lappersfort, koornmerkt.
 De Leêrze, by de garenmerkt.
 Het Manneken-pis, ajuynleye.
 Het Melkhuys, kamstraat.
 In Nantes, aen de vleeschhuysbrug.
 De Nieuw Vlasmerkt, koningstraat.
 Het Noormandisch Peêrd, onderbergen.
 De Olie Bors (ook: Olle-Borzel), by St Nicolaes kerk.
 Den Olifant, koornmerkt.
 Het Pakhuys, koornmerkt.
 Den Papegaey, kamstraat.
 Den Parnassus-berg, houtleye.
 Hôtel des Pays-Bas, koornmerkt.

De Peêrden-postery, kauter.
 Den Pelgrim, koornmerkt.
 In Picardien, hoyard.
 Den Ploeg, koornmerkt.
 Den Posthoorn, kromstege.
 Den Post-meester, slypstraet.
 Den Ram (ligging niet vermeld).
 De Rollebaen, by St Jacobs kerk.
 Den rooden Hoed, by St Nicolaes kerk.
 De roode Poort, by St Nicolaes kerk.
 De Rooze, sluyzeken.
 Den Roskam, by St Nicolaes kerk.
 Hôtel Royal, kauter.
 Het Scheepken, roode koningstraet.
 Het Serpent, onderstraet.
 St Joorishof, hoogpoort.
 St Sebastiaen, kauter.
 Den Spiegel, kwaedham.
 De Ster, koornmerkt.
 Het Steurken, garenmerkt (ook: vlasmerkt).
 Het Stroytjen (ook: Stroetjen), vlasmerkt.
 Hôtel Union, koornmerkt.
 In Vlissingen, sluyzeken.
 Den Vlugtenboer, bennesteeg.
 Het Wanneken, st salvatorstraet.
 De wapen van Zeeland, koornmerkt.
 Hôtel de Wellington, drapstraet.
 Den witten Leeuw, grasley.

Wat kunnen we uit deze opsomming leren of vaststellen?

Een vrij groot aantal (nl. een klein honderdtal) herbergen en afspanningen vooral in de Kuip, meestal geconcentreerd op welbepaalde pleinen of straten (op de "koornmerkt" b.v. minstens 17 instellingen, "by St Nicolaes kerk" minstens 8, op de "kauter" minstens 6, de "kamstraat" eveneens 6).

Benamingen die spijs Franse bezetting (en aanhechting van 1795 tot 1815) over het algemeen vrij goed hun eigen plaatselijk karakter bleken behouden te hebben (ook na de weer sterke verfransing sinds 1830).

Sommige uithangborden (als Lappersfort, Wanneken, Stroetjen, Vlugtenboer) die als merkwaardig of typisch konden worden aanzien.

Een aantal gelegenheden (of althans hun naam) die hebben kunnen standhouden; de grote meerderheid die van de kaart is verdwenen.

Alexander-Karel EVRARD

VERSIERINGEN IN HET PRINSENHOF

HERTOG FILIPS DE GOEDE LIET HET GENTSE PRINSENHOF RIJKELIJK OPSMUKKEN

(Deel II na "De Slag van Gavere 1453")

In dit laatste en vierde deel over de versieringen aangebracht in het Prinsenhof bespreken we de productie tussen 1453 en 1470. Het vervolg van de decoratie in het Prinsenhof - tussen 1475 en 1560 - werd reeds uitvoerig besproken in ons tijdschrift door dhr. Van Wesemael¹ en dhr. M. Van Bergen². Alhoewel we thans over meer documenten beschikken, lijkt het ons interessanter dat in de eerste plaats gegevens (door andere auteurs) aan bod komen, waarover minder gepubliceerd werd in Ghendtsche Tydinghen. Verder merken we op dat er reeds zeer veel geschreven is over de versieringen ter gelegenheid van de geboorte van Keizer Karel, alhoewel we hierbij enige kritische instelling voorop plaatsen.

In de loop der dertiger jaren van de 15de eeuw bemerken we dat Filips de Goede meer en meer de hertogelijke residentie te Brussel als zijn geliefkoosde pleisterplaats koos. De belangrijkste kunstenaars uit die periode waren aldaar werkzaam, o.a. Jan van Eyck in 1433³.

Dit betekent echter niet dat er geen kunstenaars meer werkzaam waren voor het Gentse Prinsenhof.

Els Cornelis merkt op over de kunstenaars die werkzaam waren te Gent in de hertogelijke residenties: "dat de dekens (van het St.-Lukasgild) zich onderscheiden door frequentere opdrachten voor het Hof ten Walle... het waren de hofkunstenaars... die ook in het Hof ten Walle de verbinding vormden tussen de hertog en de gecontacteerde Gentse meesters. Meesters die sporadisch in het Hof ten Walle of bij speciale gelegenheden voor de hertog werkten, waren niet de eerste de beste ambachtshui. In de hertogelijke rekeningen worden ze immers aangeduid als "les meilleurs ouvriers du pays"⁴. Toch willen we hier bemerken dat er een zeer grote wisselwerking was tussen het hof en de Gentse magistraat⁵ en dat bij de keuze van de kunstenaars wellicht een advies werd gevraagd aan de schepenen. Dat deze op hun beurt zich lieten informeren door het bestuur van het ambacht lijkt ons meer dan logisch. We mogen aanvaarden dat dit de mogelijke reden was waarom er zeer veel dekens van de St.-Lucasgilde werkzaam waren voor het hof.

Ons overzicht vatten we aan met een zwarte bladzijde uit de geschiedenis van Arteveldestad: de slag van Gavere op 23 juli 1453, waarbij het Gentse leger vernietigd werd⁶. Men begrijpt dat er weinig of geen versieringen in die periode werden uitgevoerd in het Gentse Prinsenhof.

Wel deed het hof in 1452-1453 en in 1453-1454 beroep op de Gentse schilder

Saladijn de Stoevere om o.a. werkzaam te zijn voor het "banquet du faisan" te Rijsel⁷. Deze kunstenaar verbleef op dat ogenblik niet te Gent, maar te Oudenaarde⁸. De bekende Oudenaardse miniaturist Jan de Tavernier was eveneens werkzaam voor dit banket. Deze laatste had reeds op 18 maart 1441 afstand gedaan van zijn statuut van meester in het Gentse schildergild. De reden is te zoeken in het feit dat hij waarschijnlijk weinig opdrachten kreeg uit de Arveldestad en daarom wou afzien van de jaarlijkse verplichte bijdrage voor het ambacht⁹.

Het duurde tot 1458 alvorens er een verstandhouding kwam tussen de hertog en Gent. De zwaar financieel beboete stad spaarde geen kosten voor de Blijde Intrede van de hertog op 4 april van dat jaar. Aan de Poel werd o.m. een tableau vivant met als voorstelling het "Lam Gods" uitgebeeld¹⁰. Men gaf de hertog tevens geschenken om hem gunstig te stemmen, o.m. het Weense handschrift van "die Keure", dat we reeds uitvoerig besproken hebben¹¹.

We bemerken dan ook dat in die periode talrijke opsmukkingen werden gedaan in het Gentse Prinsenhof. Opvallend zijn het grote aantal herstellingen aan de glasvensters. Dit wijst er eerder op dat het paleis niet zo goed onderhouden was geworden. Daarvoor deed men een beroep op de Gentse glazenier Jacob Gheerolf. Hij maakte tevens vijf nieuwe vensters, waarvan twee in de keuken van de hertog, één in het kamertje naast de kamer van de hertogin, één in de grote zaal en een kleiner in de rustkamer van de hertog. Daarnaast leverde hij een raam voor de grote keuken, één voor het vertrek van de hofmeester en één voor het logement van de dienaar van de latere Karel de Stoute. De vensters in de kamers op de verdieping aan de galerij werden eveneens vernieuwd. In de bidplaats van de hertog plaatste hij twee nieuwe glasramen met de wapens van de hertog en de hertogin¹².

Naast herstellingen kreeg de Gentse schilder Boudewijn van Wyttevelde de opdracht voor het schilderen van wapenschilden van de hertog, het beschilderen van twee kleinere vaandels die geplaatst werden op de torentjes van de Donkere Poort, alsook rijkelijke banieren met de wapens van de hertog, die hij moest plaatsen op de bedakingen van de kapittelzaal en van het oratorium van de hertog¹³.

Waarschijnlijk was in die periode ook de belangrijke Gentse miniaturist Lieven van Lathem werkzaam in het Prinsenhof (of in de Posteerne). Nadat hij reeds tweemaal de annuïteit van het inschrijvingsgeld van de opname in de St.-Lucasgilde betaald had, weigerde hij het inschrijvingsgeld verder te betalen, daar hij "naer welke coop hij vrochte int hof van minen gheduchten heere (= Filips de Goede)". Hij eiste zelfs de reeds betaalde 4 lb. gr terug, doch de gilde wilde niet op dit verzoek ingaan. De kunstenaar werd gesteund door "sekere lettren van den voorn. minen gheduchten heere" en op 31 januari 1459 beslisten de Gentse schepenen van de keure dat de gilde de helft van de som binnen de drie maanden en het volledige bedrag binnen het half jaar moest terugbe-

talen. Er werd eveneens beslist dat Lieven, noch zijn nakomelingen, nooit meer toegang zouden krijgen tot het Gentse St.-Lucasgild. Dat de schepenen een dergelijke beslissing namen is zeer goed begrijpelijk. Na de verzoening tussen de stad en de hertog waarbij de hertog een aantal privileges aan de stad had teruggeschonken, kon de magistraat zich geen geschil met Filips de Goede veroorloven. Ondanks het feit dat Lieven van Lathem op dat moment geen hofschilder was (waardoor hij vrijstelling kreeg om opgenomen te worden in het ambacht), had de hertog het recht om personen die niet aan het hof verbonden waren, dezelfde gunsten schriftelijk toe te staan¹⁴. Lieven van Lathem zal later - zoals talrijke Gentse miniaturisten - werkzaam zijn voor Filips de Goede¹⁵.

Blijkbaar was men zeer tevreden over het werk van de hoger vermelde Jacob Gheerolfs, want hij voerde nog verschillende opdrachten uit in het Prinsenhof. In 1460 plaatste hij twee vensters en twee tondo's in het hof¹⁶. Een jaar nadien verving hij drie vensters en herstelde hij een aantal ramen¹⁷. Twee jaar later deed men opnieuw een beroep op Jacob Gheerolf voor het onderhoud van de ramen¹⁸. In dezelfde periode was hij tevens werkzaam in het Gravensteen.

In 1464-1465 deed hij terug herstellingswerken en plaatste hij nieuwe ramen, o.a. in het kamertje voor de kapel¹⁹. Het jaar daarna deed het hof niet alleen beroep op Jacob Gheerolf voor herstellingen en het plaatsen van o.m. netwerk aan de ramen, zoals in de kapel van de meestertoren²⁰, maar gaf men ook aan zijn zoon Paesscher de opdracht om talrijke ramen te herstellen, o.a. in de gang voor de logeerkamer van de hertog, in de toren met het uurwerk, in de ingang van het nieuwe bidhuis, in de kapel, in het thans nog bestaande leeuwenhok en in talrijke andere lokalen²¹. Ook na de dood van Filips de Goede was Jacob Gheerolf werkzaam in het Prinsenhof²².

Naast deze glazeniers deed men voor de verfraaiing van het hof ook beroep op Gentse schilders. In 1463-1464 bracht Cornelis Baye in de galerij verguldsel aan op het houtwerk en op de wanden, die eerst geprepareerd werden om te voorkomen dat het regenwater schade zou kunnen berokkenen²³. In 1466 deed men opnieuw een beroep op een schilder voor het vergulden van een nieuw metalen kruis. Deze taak werd toegekend aan Ghyselbrecht Blomme²⁴. In hetzelfde jaar was ook Jan Colins, alias Hardevuust, werkzaam in het Hof ten Walle²⁵. Deze kunstenaar had - zoals Saladijn de Stoevere - tijdens de onlustperiode Gent verlaten en vestigde zich in 1449 te Doornik²⁶. In de periode dat Filips de Goede stierf (Brugge 15 juni 1467) was Saladijn de Stoevere tot tweemaal toe werkzaam in het Prinsenhof²⁷.

Het Posteernehof dat nog door Filips de Goede in beheer gehouden werd, ging bij het begin van de regeerperiode van Karel de Stoute over (10 september 1469) naar de corrupte Picardiër Gui de Brimeu, heer van Humbercourt²⁸. Deze Bourgondische raadsheer en ridder van het Gulden Vlies, vertrouweling van Karel de Stoute, werd door deze aangesteld tot bevelhebber van de Bourgon-

dische bezettingstroepen in het prinsbisdom Luik en raadsman-toezichter van bisschop Lodewijk van Bourbon in 1468. Om de koning van Frankrijk gunstig te stemmen speelde hij deze Atrecht in de handen. Als raadsman van Maria van Bourgondië onderhandelde hij samen met Hugonet, buiten medeweten van de afgevaardigden van de Staten-Generaal, met Lodewijk XI van Frankrijk. Tijdens de aanhouding van Humbercourt door de Gentenaars wist hij uit dit paleis te vluchten naar het kartuizerklooster Rooigem. Alhoewel dit klooster buiten de muren lag hield de Gentse delegatie hem aldaar aan. Onder beschuldiging van hoogverraad werd hij op 3 april 1477 op de Vrijdagmarkt onthoofd²⁹.

Het duurde t.e.m. 1474 alvorens het stoffelijk overschot van Filips de Goede in het praalgraf te Dijon werd bijgezet. Ter gelegenheid van het overbrengen van het lijk uit Brugge over Gent naar Dijon werd in de Sint-Veerlekerk te Gent een plechtige uitvaart opgedragen. Het was niet verwonderlijk, dat men voor de opsmuk van de kerk met een dertigtal blazoenen met wapens van de overleden vorst, een beroep deed op de hooggewaardeerde Gentse schilder Hugo van der Goes³⁰. Het was Jozef Duverger³¹, die - gebaseerd op documenten - aange-toond heeft dat Hugo van der Goes op 3 maart 1450 (n.s. 1451) door Filips de Goede begenadigd werd en uit ballingschap mocht terugkeren. Verbleef deze wereldberoemde schilder - tussen deze datum en de opname in het Gentse schildersambacht op 5 mei 1467 - bij de schilder Jan van der Goes, die werkzaam was in de hertogelijke residenties in de Noordelijke Nederlanden³²? Sommige kunsthistorici zijn van mening dat de vader van deze beroemde schilder de in 1462 te Gent overleden Jan van der Goes was.

De stelling dat Nederlandse schilders door hun ontleningen aan schilderijen van Van der Goes, zoals Geertgen tot St.-Jans, werkzaam waren te Gent (of te Brugge) zou hierdoor weleens moeten herzien worden. Voor het oeuvre van Hugo van der Goes betekent dit (waar de schilder zich op dat moment ook mocht bevinden), dat niet alle "jeugdwerk (?)" eventueel in Gent vervaardigd is. Men moet dan ook zeer omzichtig zijn om deze werken met Gentse opdrachtgevers in verband te brengen. Reeds hebben we er op gewezen dat Gentse kunstenaars blijkbaar goed bekend waren met de noordelijke provincies van het Bourgondische rijk³³. Ook Nederlandse kunstenaars waren in die periode werkzaam in de Arteveldestad, zoals Ingelbrecht Criecke van Utrecht³⁴, de anonieme miniaturist de Meester van de Vederwolken afkomstig uit dezelfde stad, Hugo Jacobszoon van Leiden, Ghyselbrecht van Meerlo van Delft³⁵, enz. De opsmukkingen in het Gentse Prinsenhof verdwenen samen met de afbraak van dit vorstelijk paleis. Alhoewel de verfraaiingen uit de periode die wij in deze vier bijdragen besproken hebben, misschien maar een peulschil is met de eigenlijke versieringen, geeft dit een zeer goed beeld van de pracht en de praal waarmee onze vorsten zich omringden. Hoogstwaarschijnlijk bewaarde het paleis talrijke kunstwerken, waarbij een portrettengalerij van de graven van Vlaanderen niet ondenkbaar is.

Uit de documenten blijkt dat er vooral heraldische voorstellingen aangebracht werden in het paleis. Mogen we hier de tekening met de wapenschilden van Filips de Goede in het album Arent Van Wijnendaele (†1592)³⁶ en dat in de Memoriën van Anthonio de Succa in verband brengen met deze versieringen? Deze laatste tekende tevens naar voorstellingen in Gent in 1602 de wapenschilden van Lodewijk XI (1423-1483), die als dauphin op 5 november 1459 in het voormalig huis van Joos Vyt (Gouvernementstraat) verbleef³⁷; een detail van de halsketting van de Orde du Saint-Esprit, gesticht door de Franse koning Hendrik III in 1579; het wapen van de Engelse koning Edward III (1312-1377), die onderhandelingen heeft gehad met Jacob van Artevelde toen Simon de Mirabella ruwaard was van Vlaanderen; het blazoen van Amadeus VI (1334-1383) voorvader van de gemalin van Margaretha van Oostenrijk; het wapenschild van het Schotse huis met de halsketen van de St.-Andreasorde, gesticht in 1452 door Jacobus II (1430-1460); het wapen van het Spaanse huis; het wapen en halsketen van de commandeurs van de Hospitaalridders van St.-Jan van Jeruzalem (voor 1492), de latere orde van Malta; en het wapenschild van het Huis van Lusignan, omgeven met de halsketting van de orde van het Zwaard van Cyprus, gesticht ca. 1363 door koning Peter I (†1369) van Cyprus³⁸. Mogelijks gaan deze voorstellingen terug op tekeningen van Arent van Wijnendaele. Doch lijkt hun iconografisch programma zeer goed thuis te horen in een vorstelijke residentie.

Anderzijds moeten we er ook rekening met houden, dat de hertogen een groot deel van hun huisraad meebrachten.

We hopen met deze reeks artikels het ijs te hebben doorbroken voor verdere onderzoekingen van dit bijzonder interessant gebouw, waarvan de documenten verspreid zijn over verschillende archieven. Dit element zal wellicht de reden zijn, dat er thans bijna geen onderzoek is gebeurd naar het geboortehuis van Keizer Karel.

NOTEN

1. 'Gewezen Prinsenhof van Gent, zijn tijd, zijn groei, zijn streven, zijn tijdgenoten wel bekend in woord en beeld beschreven', in: Ghendtsche Tydinghen, 9de jg., 1980, blz. 222-234, 264-284.
2. Het gebeurde te Gent 500 jaar geleden, in: Ghendtsche Tydinghen, 6de jg., 1977, blz. 278-286.
3. R. van Elslande, Het Brugse atelier van Jan van Eyck tussen 1433 en 1441, in: Brugs Omme-land, 29ste jg., 1989, nrs. 1-2, blz. 97.
4. E. Cornelis, De kunstenaar in het laat-middeleeuwse Gent, II. De sociaal-economische positie van de meester van de Sint-Lucasgilde in de 15de eeuw, N.R. XLII, 1988, blz. 100, 105.
5. R. De Herdt, Wat blijft er nog over van "ons geduchts heren hof ten walle" of het Prinsenhof?, in: Toerisme in Oost-Vlaanderen, 25ste jg., 1976, nr. 2, blz. 25-28.
6. W. Prevenier-M. Boone, De 'stadstaat'-droom, in: Apologie van een rebelse stad, Antwerpen 1989, blz. 101-102.

7. K. Vandenbussche, De Stoevere's: een Gentse kunstenaarsfamilie, in: Ghendtsche Tydinghen, 1ste jg., 1972, blz. 53-54.
8. A. De La Borde, les ducs de Bourgogne; études sur les lettres, les arts et l'industrie, pendant le XVe siècle et plus particulièrement dans les Pays-Bas et le duché de Bourgogne, Parijs, 1849-1852, dl. I, blz. 424, nr. 1548; dl. II, blz. 396-397.
9. R. van Elslande, Lieven van Lathem, een onbekende belangrijke kunstenaar uit de 15de eeuw, in: Scheldeveld, jb. XXI, 1992, blz. 140, 166 nota's 56-59.
10. R. van Elslande, De geschiedenis van de Vijt-Borluutfundatie en het Lam Gods, in Ghendtsche Tydinghen, 15de jg., 1986, blz. 110.
11. R. van Elslande, Het Weense handschrift van "die Keure", in: over den Vier Ambachten, Kloosterzande 1993, blz. 885-892.
12. A Jaques Gheerolf voirier pour avoir livre sensieut assavoir cinq nouvelles voiries les deux en la cuisine de monseigneur, une en la chambrette aupres la chambre de madame, une en la grand salle et une petite en une des chambres de retrait de monseigneur g. tèn ensemble 24 pies de voire.
 Item une voirie en la grande cuisine g.tên 10 pies de voirie... coutên ensemble 26 pies et 4(demi?) de voire.
 Item ou logez de la princie porte dudit hostel ou estait logie monseigneur le maistre d'ostel... quatre voirieries coutên 13 pies de voire.
 Item ou logez qui fu prepare pour monseigneur le daulphin et es chambres estans aux galleries en hault 10 pies et demy de voire.
 Item aupres l'oratoire de mondit seigneur deux voirieries armoirees aux armes dicellius de madame la duchesse coutên ensemble attendu que est double ouvrage 13 pies de voir. Item une voire ou ung cassiz gtên 7 pies et demy et 3 quars de voirs. Item une voiriere et trois gtên ensemble 19 pies et demy. Item... gtên 8 pies et ung quart de voire. Item 4 voirieries gtên 17 pies et demy de voire. Item 5 grandes voirieries coutên ensemble 252 pies et 3 quars de voire. Item 3 voiries coutên ensemble 6 pies et demy de voire sont ensemble 446 pies de voire qui au pris de 4 s. 6 d. chacun pie(s) sont 100 lb. 7 s.
 Item pour avoir este nettoye et revue en nouvel plonc et en leur cuère diverses voiries coutent ensemble 12 pies et demy au pris de 2 s. 6 d. chacun pie sont 14 lb. 1 s. 6 d. Item pour avoir reve et remis a point et en nouvel plancou tesoniez emploi et rassiz en leur cuère-diverses voirieries assavoir 1 voiriere en... une... 6 voirieries... 2 voirieries avoir restoupe plusieurs trous et ailleurs aval ledit hostel... pour ce 60 s. Item pour avoir livré audits re cione de voirieries remises en nouvel plonc et audits repees a des ses 311 ruytes au pies de 12 d. chacune ruyte sont 15 lb. 11 s. Item pour deux trailles estoffees desil dal'ais mises assavoir luuc audevont d'une voiriere... coutên 46 pies et lai' audevont d'une voiriere... coutên 24 pies et demi. Item pour cinq au'i's etraudes trailles estoffees toê dessins assises audevant des voiries du capitel fait de... coutent ensemble 278 pies et demy sont ensemble 349 pies qui au pris de 2 s. 3 d. chacune pie sont 39 lb. 5 s. 3 d. Et qu'il a livre en pluseurs meues parties en diverses chambres et offices dudit hostel 37 pies de nouvel voirie audit pris de 4 s. 6 d. chacun pie sont 8 lb. s. 6 d. content les parties dudit voiriez ensemble à la somme de 180 lb. 11 s. 3 d.; Rijsel, Ibidem, B 4104, f. 99-99v°.
13. Xe Compte de Laurens le Maech, du 1er janvier M CCCC LVI au XXXI décembre MCCCC LVIII:
 A Boudin de Witevelde, pointre, pour avoir point aux armes de Monseigneur, et estoffes de couleurs, ainsi qu'il appartient, deux bannerettes ou penons mis sur les deux tourelles de la porte faisant yssue derrière sur l'eaue, de nouvel réparées, tant pour son oeuvre manuel, comme pour or et les couleur à ce servants, XXXII s., et pour aussi avoir doré de fin or et estoffe de couleurs à ce servants quatre (sic) et deux pennons, lesquels pennons sont armoyez des armes de Mondit seigneur, mis et assis sur la couverture du capitel fait au comble, et couverture de l'oratoire de mon avant dit Seigneur, XVI XXII s. montant les dittes deux parties ensemble à la somme de XVIII IIII s.; Rijsel, Archives Départementales du Nord, série B 4104, f. 99 v°.

14. R. van Elslande, Lieven van Lathem, o.c., blz. 129-130.
15. A. De Schrijver, De miniatuurkunst, in: *Gent 100 jaar Kunst en Cultuur*, dl. II, Gent 1975, blz. 326-333.
16. A Jaques Gheerolf voirier demourant à Gand pour 26 pies de voire dont il a faic deux voirieres en deux rondes... pour tout à lui paie 6 lb.; Rijsel, Archives départementales du Nord, série B 4105, f. 112.
17. A Jaque Gheerolf voirier demourant à Gand pour avoir ouvre trois voiries de nouvel en trois fenestres es chambres... contên 15 pies et demy de voire à 4 s. 7 d. chacun pie sont 66 s. 9 d. par.
Item pour 11 pies de voire... à 3 s. 6 d. le pie sont 38 s. 6 d. Et pour 53 ruytes de poire emploi... pour la reparacion des voirieres dicellue hostel à 12 d. chacun ruyte 53 s. montent lesdits parties ensembles à la somme de 8 lb. 10 s. 3 d.; Ibidem, B 4106, f. 87.
18. A Jacque Gheerolf voirier demourant à Gand pour avoir oste rappointe et remis en nouvel plonc 8 pans de fenestre de voire... pour ce 30 s. Item pour avoir livre pour une nouvelle fenestre... et en trois fenestres... 17 pies et 3 guarb de nouvel voire de france à 4 s. 7 d. le piet sont 3 lb. 19 s. 10 d 0 b par. Item pour avoir livre 31 pies et ung... de nouvel voire de rams aux fenestre des establer de Monseigneur à 3 s. 6 d. par le pie sont 5 lb. 8 s. 6 d. Item pour 76 ruytes de nouvel voire... à 12 d. chacun ruyte sont 3 lb. 16 s. Et pour 16 pies et demy de trailge tire de fil daccavre mises pour la preservacion des voirieres à 3 s. 6 d. par. chacun pie sont 57 s. 9 d. montent lesdictes parties ensembles à la somme de 17 lb. 12 s. 1 d. 0 b.; Rijsel, Ibidem, B 4109, f. 97v°-98.
19. A Jaques Gheerolf voirier demourant à Gand pour avoir ouvre de son mestier à la reparacions de plusieurs vieses voirieres aval ledit hostel. Assavoir d'une en la chambre... pour ce 5 s. Item trois autres en la chambre... pour ce 12 c. Item une en la chambre... pour ce 6 s. Item deux vieses fenestres en... pour ce 8 s. Item une... 4 s. Item qu'il a livre 89 pies et demy de nouvel voire en plusieurs voirieres et fenestres en... Assavoir en... 7 pies 4 s. 3 d. chacun pie sont 20 lb. 2 s. 9 d. Item pour deux la iii iii s. de nouvel voire livre pendant en la petite salle devant la chapelle et l'autre en vue... pour ce 8 lb. 4 s. Et pour 195 ruytes de nouvel voire emploie a estoupper pluseurs traex en plusieurs voirieres aval ledit hostel à 12 d. chacune ruyte sont 9 lb. 15 s. et qu'il a paie pour cloux employer en son dit ouvrage 4 s. montent lesdites parties ensemble a la somme de 35 lb. 13 s. 9 d.; Rijsel, Ibidem 4110, f. 99-100 v°.
20. A Jaques Gheerolf voirier demourant à Gand pour avoir ouvre de son mestier à la reparacion de pluseurs vieses voirieres aval ledit hostel. Assavoir en avoir oste nettoye replônie et remis une fenestre contên 4 piez et a ce livre 6 nouvelles ruytes pour ce 14 s. par. Item encore en ladite chambre avoir oste ung pan d'une autre fenestre et icellui refait nettoye et remis pour ce 13 s. par. Item pour une fenestre... voire anoir oste replônie et rassiz trois autres fenestre en... pour 12 s. par. Item qu'il a livre 87 pies de nouvel voire de france en plusieurs voirieres et fenestres en diverses chambres et places aval ledit hostel. Assavoir... qui à 4 s. 6 d. par chacun piet sont 19 lb. 11 s. 6 d. par. Et pour avoir fait en livré une traile de fil d'alcaire au devant des fenestres de la chapelle du donjon dudit hostel contên 26 piez à 2 s. 6 d. par. chacun piet sont 3 lb. 5 s. par. montent lesdites parties ensemble à la somme de 24 lb. 15 s. 6 d.; Rijsel, Ibidem 4111, f. 116.
21. A Pasquier Gheerolf voirier demourant à Gand pour avoir livre et ouvre de son mestier oudit hostel de le Wale durent ladite annee (1-1-1466/31-12-1467) en la maniere qui sensieut: Assavoir pour avoir refait ung pan de voire en lallee ainsi que l'on va devers la cham(b)ere ou le Roy se loge pour ce 13 s. 6 d. par. Item pour avoir refait 22 pants assavoir... es cassins estans en... sur la tourelle de l'orloge dudit hostel, les quatre sur la... les deux... deux...deux...ung autre pan en ung cassin sur la montee devant le nouvel oratoire contên tout ensemble 70 piez au prix de 6 solz par le piet sont 21 lb. par. Item pour avoir remis a point une fenestre sur la chambre... pour ce 9 s. par. Item fait une petite fenestre sur la montee tenant à la chapelle à matre une chandelle dedens contên ung piet pour ce 6 s. par. Item d'avoir refait deux pants à l'ostel du garde des lyons pour ce 24 s. par. Item fait deux

- pants... contenant ensamble 17 pies au prix de 6 solz par le piet sont 5 lb. 2 s. par. Item refait ung pan pour ce 16 s. 6 d. par. Et pour avoir restoupe et remis plusieurs ru(y)tes en divers lieux aval ledit hostel comme besoing estoit jusques à 76 ru(y)tes à 2 s. Par chacun ru(y)te sont 7 lb. 12 s. par montent ces parties ensamble 37 lb. 3 s.; Rijsel, Ibidem 4123, f. 132-132v°.
22. A Jaques Gheerolf pour plusieurs parties de voiries par lui fais et delivrez oudit hostel de le Walle (1-1-1473/31-12-1473)... montênt ensemble lesdites parties à la somme de 45 lb. 14 s.; Brussel, Algemeen Rijksarchief, Fonds Rekenkamer 2706, f. 89.
 23. A Cornille Bay pointre demourant à Gand pour avoir de son mestier et paint en oile vermeille les plates, lystes posteaulx et parois desd. galleries pour la prefervacion de la pluye par marchie à lui fait en tasque... 30 lb.; Rijsel, Ibidem 4109, f. 96.
 24. A Guillebert Bloème pointre pour avoir dore laditte nouvelle croix de métal mis desuere ledit clochier par marchie a lui fait en tasque par ledit receveur et autres ouvriers eulx en ce cognoissans tant pourson ouvrage manuel comme pour estoffe par lui en ce employe la somme de 18 lb.; Rijsel, Ibidem 4111, f. 115.
 25. A Jehan Colins, painctre demourant à Gand, pour don à lui fait du dit po(i)ntement pour soy aidier a viter et entretenir 4 francs; A. De La Borde, o.c., dl. I, blz. 495.
 26. R. van Elslande, Het Weense handschrift van "Die Keure", o.c., blz. 889.
 27. E. Cornelis, o.c., blz. 135.
 28. F. De Potter, Gent van den oudsten tijd tot heden, Geschiedkundige beschrijving der stad, dl. VIII, Gent z.d., blz. 33-35.
 29. L. Gachard, Note sur le jugement et la condamnation de G. Hugonet et G. de Brimeu, in: Bulletin Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, nr. 6, 1839.
 30. E. Duverger, Cat. Imaginair musuem Hugo van der Goes, Gent 1982, blz. 38. Cfr. laatste paragraaf van het "Woord vooraf" van deze cat., blz. 7, eerste uitgave 1982 en tweede uitgave 1983.
 31. J. Duverger en A. De Groote, Werk van Hugo van der Goes en van Antoon van Dijck te Brugge, in: Miscellanea J. Gessleriana, 1948, blz. 440.
 32. R. van Elslande, Lieven van Lathem, o.c., blz. 133-134.
 33. Voor het zuiden van Nederland verwijzen we naar: R. van Elslande, De vijftiende eeuwse Gentse kunst in de Vier Ambachten, in: Over den Vier Ambachten, Kloosterzande 1993, blz. 1013-1026; voor het noorden verwijzen we naar R. van Elslande, Lieven van Lathem o.c., blz. 132-134.
 34. R. van Elslande, Lieven van Lathem o.c., blz. 133; R. van Elslande, Het altaarschilderij voor de kerk van Sint-Maria-Horebeke (1443), in: Het land van Aalst, 43ste jg., 1991, nr. 4, blz. 357, noot 28.
 35. R. van Elslande, Het retabel van Ghyselbrecht van Meerlo voor de O.-L.-Vrouw-Hemelvaartkerk te Nieuwerkerken, in: Lineaal, 13de jg., nr. 1, 1989, blz. 3-16.
 36. Gent, Stadsarchief, Atlas Goetghebuer, doos 113; tekeningen van Arent van Wijnendaele gemaakt kort voor de verwoestingen door de beeldenstormers.
 37. R. van Elslande, De geschiedenis van de Vyt-Borluutfundatie, o.c., 15de jg., 1986, blz. 110.
 38. M. Comblen-Sonkes - C. Van den Bergen-Pantens, Memoriën van Anthonio de Succa, Brussel 1977, dl. I, blz. 189-192; dl. II, f. 63-63 v°.

VAN ELSLANDE Rudy
 Docent Antiquairsopleiding IMOV-Gent
 CMO-St.-Niklaas, Brucemo-Brussel,
 Acebe-Antwerpen, Cemov-Aalst & Cemov Oudenaarde.

PLAKET JULES DE BRUYCKER

De n.v. Fibru-Brussels gaf een plakiet uit naar aanleiding van en samenlopend met de herdenkingstentoonstelling ter ere van Jules De Bruycker, die te Gent liep van 28.10.95 tot 28.01.96.

Deze kunstenaar werd er op 29 maart 1870 geboren in de Jan Breydelstraat en overleed vijftig jaar later in diezelfde stad. Francine Somers, zelf Gentse, die haar kinderjaren beïnvloed zag door deze merkwaardige tekenaar-etsner, realiseerde uit sympathie als herinnering aan hem een medaille in verloren was. Het gegoten brons heeft een doormeter van ca. 150 mm. De geslagen plakiet is gereduceerd tot ca. 70 mm.

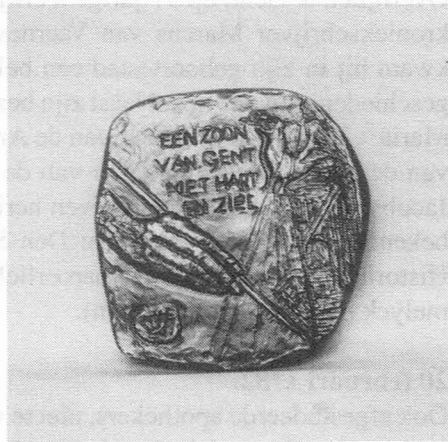
Voorzijde: Karakteristieke kop van De Bruycker, geïnspireerd door zijn zelfportret (1925).

Tekst: "JULES DE BRUYCKER 1870-1945".

Keerzijde: Details uit de etsen "Zelfportret" (1925) en "Het hijschen van den Draak op het Belfort" (1914).

Tekst: "EEN ZOON VAN GENT MET HART EN ZIEL" refererend naar een studie van Achilles Mussche (1936).

De geslagen plakiet in gepatineerd kunstbrons kan bekomen worden aan 1.450 BF; de gegoten en genummerde exemplaren, eveneens in gepatineerd kunstbrons, aan 4.500 BF door storting op rekeningnummer PCR 000.0017141.69 of KB 439.2102591.15 van de n.v. FIBRU.

GENTSE MEMORIEDAGEN: 19-20-21-22 FEBRUARI

19 februari 1531:

Conflict tussen Gent en Doornik. Doornik houdt staande dat zij recht heeft op een zesde van het graan dat uit de richting van Douai via Doornik langs de Schelde op Gent afstevent. Voor éénmaal grijpen de onstuimige Artevelde-zonen, die uiteraard hun graanstapelrecht volledig voor zichzelf opeisen, niet naar de wapens maar trachten integendeel het conflict, diplomatisch op te lossen en gebruiken onverwachte beleefdheidsformules zoals "honorable et prudents seigneurs, très chers et espéciaux amis"!

19 februari 1818:

Overlijden, op 93-jarige leeftijd, van de Gentse beenhouwer Chrétien Minne. Hij liet niet minder dan 98 kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen na. Primus Hellebaut was één van zijn kleinkinderen.

19 februari 1837:

Eerste opvoering te Gent van de opera van Adam: Le postillon de Longjumeau. Veel artiesten hadden aanvankelijk geweigerd op te treden omdat de hen opgelegde rol hen niet aanstond.

20 februari 1569:

Overlijden te Gent, op 51-jarige leeftijd, van de Gentse schepen, rederijker en kroniekschrijver Marcus van Vaernewijck. Na Europa te hebben afgereisd kwam hij in zijn geboortestad een belangrijke rol spelen inzake letterkunde, geschiedenis en politiek. Naast zijn bezigheden als lid van de rederijderskamer Maria 't Heeren, gouverneur van de Armenkamer, schepen van de Keure, heer van de graanstapel, vingtenier van de burgerwacht, fabriekmeester van Sint-Jacobs en "heuversten" van zeven neringen, vond Marcus nog de tijd om zijn bekende boeken te publiceren: Den Spieghel der Nederlandsche Audheydt, Historie van Belgis, Van die beroerlicke tyden in die Nederlanden en voornamelyck binnen Gendt (5 delen).

20 februari 1782:

Ook afgestudeerde apothekers, niet te verwarren met ongeschoolde speciërs of kruideniers, lieten zich soms in met de verkoop van kwakzalversmiddelen. Op 20 februari 1782 bijvoorbeeld kwamen stadsbedienden bij een apotheker alle pillen en poeders aanslaan die te koop waren tegen de "intermittente koortsen". Dezelfde middeltjes hadden kort tevoren in Antwerpen schade berokkend aan de gezondheid van sommige personen. Bepaalde klanten bekochten het ginder zelfs met hun leven.

20 februari 1790:

Overlijden te Wenen van keizer Jozef II, wiens goedbedoelde hervormingen zo slecht onthaald waren in ons land. Op zijn sterfbed zou hij nog gezegd hebben dat de Brabantse Omwenteling hem de doodsteek had toegebracht.

20 februari 1877:

Geboorte te Gent van de kunstschilderes Jeanne Plateau, die ons enkele gedichten heeft nagelaten. Zij was de kleindochter van de vermaarde Gentse geleerde Jozef Plateau, en leidde haar leven in afzondering.

21 februari 1545:

Elisabeth vander Zickele, weduwe van Jan Damman, heer van Oombergen, verkoopt met akkoord van haar oudste zoon Jan de "Achtersikkel" aan Olivier Ser Lambrechts voor de som van 100 pond groten.

21 februari 1797:

De stad telt een 700-tal lantaarnen, wat nog niet betekent dat ze allemaal licht geven! Vandaag melden de politiecommissarissen dat ze er tijdens een inspectie-tocht niet minder dan 71 in uitgedoofde toestand hebben aangetroffen.

21 februari 1832:

Kanunnik Goethals doopt de drie nieuwe klokken van de Onze-Lieve-Vrouw Sint-Pieterskerk: Maria, Petrus en Paulus. De kerk bezat vroeger slechts twee klokken waarvan de grootste, enkele maanden tevoren, was gebarsten.

22 februari 1796:

Geboorte te Gent van Adolphe Quetelet, stichter en directeur van het Observatorium te Brussel, beroemde natuurkundige en terecht beschouwd als "de vader van de statistische wetenschap".

22 februari 1796:

Openbare verkoop van de verzameling van wijlen Pieter Norbert van Reyschoot, een van onze beste kunstenaars van de 18de eeuw. Het tijdstip is bijzonder slecht gekozen: er is weinig of geen geld en de politieke toestand is allesbehalve rooskleurig. De kunstwerken gaan "voor een appel en een ei" van de hand en men verkoopt tekeningen, zelfs etsen van Dürer, voor een paar frank!

22 februari 1837:

De Gentse gemeenteraad keurt eenparig het voorstel goed van professor Joseph François Kluyskens om een nieuw hospitaal op het Bijlokeveld te bouwen. Goedkeuring wil echter nog niet zeggen: onmiddellijke uitvoering. Die zal nog een dertigtal jaren op zich laten wachten.

Ronald DE BUCK

GENSCHEN WOORDE EN UITDRUKKINGEN

Deel XXIX

Raak, raak,
nen twiedekker!

Bijien geschart...
en oetiekend deur

Eddy Levis & Gill. Van Geert

Waarvan kuiste gij nu nog den boas zijn schoene?

Syn.: "Ge zijt ne gatlekker, een gatlekkerigge, ne mêwvoager, ne gatkruiper, ne gatschuuder, ne kontelekker, ne voetlekker, ne gatluuper, hij (ze) weet nie in wiens gat kruipe, altijd moar achter den boas zijn gat (konte, kerte, kluute,...) luupen": steeds achter iemand lopen om hem of haar gediensstig te zijn. Ook: "An den boas zijne stirt hange".

Vroeger veegde een der knechten de schoenen af van belangrijke bezoekers die de werkplaats betraden, dit met het oog op een fooi.

Mij gien bloaze ne mier wijsmoake

Syn.: "Iemand blêwe blommekes wijsmoake (opdroaie, op de mêwe spiete)": Met "blêwe blommekes" bedoelt men koornbloemen. Men paait dus iemand met "blêwe blommekes", met mooie woorden, met leugens.

Iemand "bloaskes" wijsmoake is iemand leugens vertellen. Wanneer iemand aan het liegen is, roept men "Bloaskes!" Wanneer men door had, belogen te worden zei me: " 'k Geluuve nie mier in Sintniekloas."

"Hij maeckt haer veel blauwe bloemen wijs"

(Winter Avonden, p. 220, 1636)

Plaat 35

*"Veel blaezen zonder glaezen,
dat sy dikwils daer afraezen."*

(Almanak van Milaenen, juli 1782)

"Men blies over alle zyden leughenen om muelenen mede te draeyen."

(Beroerlicke Tyden, 2, 235, 1567)

"Iets uit zijn kluute bloaze" betekent ongelooflijke dingen vertellen.

Dat blazen en liegen iets met elkaar te maken hebben, blijkt ook uit de volgende gezegden: "hem iets in zijn uures laten bloazen; iemand zijn uures vol bloazen". "Nen bloazer" of "een bloazerigge" zijn syn. voor leugenaar.

Ge zul ne kier noar u eetservies moete loate kijke

Syn.: "Ge moet ne kier noar U bieters (bieterkes) loate kijke" (kindertaal).

Met "eetservies" worden tanden bedoeld: je moet eens je tanden laten nazien, je moet naar de tandarts.

'k Bennekik nie benijt van Tsiezeke... verstoan!

"Tsiezeke" is diminutief van Jezus in de kindertaal. Iemand die dood was, "was bij Tsiezeke", "Tsiezeke kijft" zei men als het donderde. Was men ingetogen, dan zat men daar "gelijk een Tsiezeke". Kreeg men een onverwachte gelukkige tijding, dan zei men "Danke, Tsiezeke". Was een klein kind mooi en net gekleed, dan was hij "een Tsiezeke uit de schavelinge" (nagelnieuw, zoals heiligenbeeldjes toekwamen in dozen met houtkrullen). Vond een spelend kind onderweg iets, dan riepen alle anderen samen: "Tsiezeke dielt!": het gevondene moest dan verdeeld worden. Men zei ook soms: "Een, twee, drij, dielijnks!", "Een Tsiezeke" werd gezegd van een brave scholier. "Tsiezekes papier" of "Tsiezekesbruud", was hostie of missiebrood. De overschotjes daarvan werden vroeger in puntzakjes verkocht voor 1 F in de snoepwinkel. De "Tsiezekesmaand" was januari en had je een "Tsiezekesmuile", dan was je een grote schijnheiligaard. "Zie hem doar stoan mee zijn Tsiezekesmuile (Tsiezekestote)!"

"Benijt zijn" is bang zijn. Wanneer men "Geuzekinders" afdreigde met "Tsiezeke langst hier en Tsiezeke langst doar", hielp dat niet. "k Bennekik nie benijt van Tsiezeke" klonk het dan boud.

PIETER: *"Ik vraeg wel excuse, mijnheer, dat wij u hier komen vinden... maer de mei heeft wat nodig en indien gij wildet toestaen dat wij hier uwe schoenen vagen, wij zouden hem zoo veel eerder kunnen begieten. (Met zijne klak vaegt hij de schoenen van den heer Van Gryp)*

("Azuu ne klont", p. 17)

DOCUMENTATIECENTRUM - WERKING 1995

BIBLIOTHEEK

Uitleningen

<i>Boeken</i>	1994	1995
Algemeenheden	4	8
België-Buitenland	8	13
Economie	-	1
Gent	195	446
Geschiedenis (H)	246	244
Kunst	28	13
Localia	97	94
Natuurkunde	1	-
Onderwijs	-	-
Oost-Vlaanderen	146	191
Sint-Amandsberg	90	102
Taalkunde	16	10
Volkskunde	16	29
	-----	-----
Subtotaal	847	1151
<i>Varia</i>		
Kaarten-Plans	72	45
Foto's	13	1
Affiches	-	1
	-----	-----
Subtotaal	85	47
<i>Tijdschriften</i>		
Subtotaal	1283	1331
<i>Globaal uitleningscijfer</i>	-----	-----
	2217	2529
Administratie		
Gemiddeld uitleningscijfer per openingsdag (2u.)	59	56

AANKOOP BOEKEN	23.271	25.635
Pas verschenen, <i>gratis</i> binnengebrachte werken: voor:	23.598 F	19.253 F
Giftenaantal	937	2.326
Niet meer met de nodige relativiteit te beschouwen zoals vroeger, want elke gift wordt nu afzonderlijk geteld.		
Boete	2.005	1.570
Geldelijke giften	110 F	136 F
Ruildiensten	158	= 157
In 1995: Verkoop plans Saurel (10% voor D.C.)		216 F
<i>Varia</i>	1.930 F	3.375 F
	1.655 F	3.375 F
Nieuwe ontleners	9	9
	(4 voor OO)	(5 voor G)

COMMENTAAR BIJ DE WERKING

Tot en met het jaar 1986 hebben wij jaarlijks een algemene verhoging van de werkcijfers vastgesteld, vanaf 1987 tot nu is dat cijfer langzaam maar voortdurend geslonken. Het is dan ook met vreugde dat wij dit jaar een kentering vaststellen.

Als men de spreiding van het soort ontleend materiaal nagaat, stelt men een verhoging vast van 312 uitleningen, zowel qua boeken als tijdschriften. Wij hebben dus een goed jaar achter de rug.

Een vaststelling, die tot aangename bedenkingen leidt, want een bibliotheek is slechts leefbaar door de aanwezigheid van jongeren, die de aflossing kunnen verzekeren en de aanzet tot nieuwe initiatieven kunnen uitlokken.

Op een totaal 559 ontleners (576 - 17+) noteren wij de inschrijving van 9 nieuwe ontleners die onze werking op prijs stellen.

De bibliotheek wordt dan het trefpunt van studenten onder de leiding van hun leraar, wat zeer aanmoedigend is.

Bij deze gelegenheid danken wij van harte heer R. van Elslande bij het nemen van zulke initiatieven (regelmatige bezoeken met deskundige uitleg om de weg te wijzen in de arcana van onze werking).

Onder de uitleentoppers vermelden wij zoals elk jaar dezelfde rubrieken, met dit jaar Gent op kop (195 → 446) gevolgd door geschiedenis (H) (246 → 244) en Oost-Vlaanderen (146 → 191).

De drukst bezochte maanden waren in 1995: oktober met 133 en april met 112 bezoekers. De zwakst bezochte: juni met 55 en december met 63.

Naar gewoonte werden waardevolle werken aangekocht (25.635 F); voor 2.364 F meer dan in 1994. Er werd opnieuw, en dit gaat niet zonder tijd en moeite, voor de globale som van 19.253 F pas verschenen gratis binnengebrachte werken. Dit getuigt nogmaals van de goede naam van de bibliotheek en van de persoonlijke inzet.

Wat de "boete" betreft op het te laat inbrengen van de boeken, is dit jaar 1.570 F in kassa gekomen. Opnieuw een aardig cijfertje dat helpt!

Wij stellen vast dat een discipline opleggen aan de ontleners ten gunste komt aan het recupereren van ons boekenbezit.

Sinds twee jaar opperen wij de wens een eindpunt te kunnen stellen aan al onze wederwaardigheden, wat betreft de reorganisatie van het D.C.

't Is met een opgelucht hart dat wij u kunnen mededelen dat de afdeling "Kaarten en Plans" afgewerkt is en openstaat voor het publiek, wat nu toelaat aan de vraag van een breder publiek te voldoen.

De sector "Affiches" heeft ook zijn plaats gekregen en wordt nu volledig afgewerkt. EEN HELE OPLUCHTING!!

Wij stellen opnieuw vast dat bij de bezoeker nog altijd verwarring bestaat over het D.C. Dan nog even herhalen dat het D.C. (V.Z.W.) de gemeenschappelijke bibliotheek en ontmoetingsplaats is van twee heemkundige kringen nl. "De Oost-Oudburg" (Sint-Amandsberg) en de "Heemkundige- en Historische Kring Gent". Wie tot hiertoe verzuimde een bezoek te brengen aan voornoemd centrum wordt uitgenodigd kennis te nemen met een boekenfonds dat aan jong en oud een kostbare informatie kan bezorgen over geschiedenis, kunst, onderwijs, literatuur, genealogie en vooral Gent en omstreken. Een fonds dat men kosteloos kan raadplegen.

Wie lid is of wordt van één der geciteerde kringen kan eveneens boeken, tijdschriften, affiches, prentkaarten, doodprentjes, foto's en noem maar op, kosteloos ontlene en door wederzijdse kennismaking met andere bezoekers het verleden herbronnen.

Maak er dankbaar gebruik van op elke zondag van 10 tot 12u, behoudens op feestdagen en tijdens de vakantiemaanden juli en augustus.

Geen drempelvrees, iedereen is welkom en verzekerd van een warm onthaal. Zijn als giften welkom en gevraagd: wij bewaren en verzamelen, wat ons werkgebied betreft, t.t.z. Gent en Oost-Vlaanderen: Geboortekaartjes, communieprentjes, verlovings- en huwelijksaankondigingen, jubilea, priesterwijdingen, kloostergeloften, doodbrieven + bedankingen, doodprentjes, devotieprentjes, aflaten, litanieën, kerst- en nieuwjaarswensen, feest- en verjaardagskaarten, foto's, prentkaarten, affiches (van esthetische of commerciële waar-

de), landkaarten + plans, oude kranten, menu's, allerlei documentatie: folders, brochures, boeken, tijdschriften, verkiezingsdrukwerk, reklamedrukwerk (vb. opening van een nieuwe zaak).

Bij voorbaat dank voor uw mildheid.

Onze dank aan alle leden die in de loop van dit jaar het D.C. bedacht hebben met hun giften, wenken en wensen (2.326 giften).

Wij hopen dat 1996 even vruchtbaar zal zijn.

Wij nodigen dan ook speciaal diegenen uit die tot hertoe verzuimden een bezoek te brengen aan dit centrum dat aan velen (studenten, leergierigen, vorschers) een schat van heemkundige, historische en literaire streekdocumentatie kan bezorgen maar dat tevens een ontmoetingscentrum is geworden voor jong en oud in een gemeenschappelijk streven, nl.: zoeken naar informatie, actualiteit en bronnen van ons verleden.

Elk lid kan bij inschrijving op het D.C. kosteloos boeken en tijdschriften ontlelen.

Het is een "service" dat ons bestuur u aanbiedt. Maak er nuttig gebruik van.

Een speciale dank voor de medewerkers, die vrijwillig het materiële of administratief werk uitvoeren en de bezoekers helpen bij hun opzoekingen, want zonder hun toewijding zou onze werking niet kunnen rekenen op de blijvende waardering van het publiek.

In mijn dank betrek ik insgelijks al diegenen, die mij in de gelegenheid stellen werken in de bibliotheek te verkopen, mits 10% voor het D.C.

Zoals elk jaar, al mijn sympathie en mijn warme dank voor de hulp en de morele ruggesteun.

De bibliothecaresse
Mevr. VAN GELUWE-EGGERMONT A.

Heropening van de Afdeling Landkaarten in ons Documentatiecentrum

Wij zijn verheugd u te kunnen mededelen dat onze rijke collectie landkaarten opnieuw kan geconsulteerd worden in het Documentatiecentrum. Een speciale aparte ruimte op het gelijkvloers werd daarvoor ingericht.

Aan het opstellen van een catalogus wordt druk gewerkt. Eenmaal deze ter beschikking is zal men merken hoe rijk onze collectie is, vooral door toedoen van schenkingen destijds van wijlen Hippolyte De Schrijver.

Ter herinnering: het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis, gevestigd in het Convent Engelbertus, Groot Begijnhof 46 te 9040 Sint-Amandsberg is geopend elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen). Gesloten in juli en augustus.

Iedereen is van harte welkom.

André VERBEKE

BIBLIOGRAFIE

"Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente?"

Een onderwerp dat ongetwijfeld veel heemkundigen zal interesseren. Onlangs verscheen het Deel 3a in deze serie.

Voor Deel 1: zie "Ghendtsche Tydinghen" - 1994 - N° 3 - pp. 192-193.

Voor Deel 2: zie "Ghendtsche Tydinghen" - 1995 - N° 3 - pp. 172.

Deel 3a is op zijn minst zo interessant als de vorige en is gewijd aan "Hulpwetenschappen" zoals chronologie, dialectologie, genealogie, heraldiek, metrologie, muntgeschiedenis, naamkunde, paleografie, sigillografie.

Wat wordt u bijgebracht in dit deel?

Hoe oude dateringen, maten, gewichten of munten omrekenen?

Hoe zegels, wapenschilden, dialecten en oud schrift ontcijferen?

Wat kan een historicus leren uit een plaats- of familienaam?

Hoe begint men aan een genealogie?

Wat kan men aanvangen met oude kaarten? Wat met de statistiek?

En nog zo veel interessants meer. Bijzonder waardevol zijn de honderden bibliografische referenties. Een niet te missen boek.

Formaat: 24 x 16 cm. 310 bladzijden.

Dit boek werd uitgegeven door het Centrum voor Geschiedenis van de Universiteit Gent in samenwerking met de "Stichting Mens en Cultuur". Te bekomen in de boekhandel aan 995 fr. Wie het thuis bezorgd wenst schrijft 1.095 fr. over op Rekening 448-0722171-07 van "Mens en Cultuur".

De aandachtige lezer zal uit het feit dat dit Deel 3a is, de conclusie kunnen trekken dat er nog andere delen zullen volgen.

Verleden jaar verscheen Deel XXX van "**Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde**" dat uitgegeven werd door de Vakgroep Kunst-, Muziek- en Theaterwetenschappen van de Universiteit Gent.

Om alle misverstanden te vermijden wijzen wij er op dat het hier gaat over "Gentse bijdragen" en niet noodzakelijk over "Bijdragen over Gent". Als enig typisch Gents onderwerp is er een korte bijdrage (3,5 bladzijden) van André Van den Kerkhove over "Aankoop van Edelsmeed- en Tinwerk door het Gents Sint-Aubertusbegijnhof in de 17e en 18e eeuw".

Het boek heeft een formaat van 24,5 x 16 cm., telt 238 bladzijden en kost 1.500 fr. Te bekomen: Universiteit - Sint-Hubertusstraat 2 - Gent.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

Op de vraag van Mevrouw **Suzanne Halsberghe-Coutteel** (Gh.T. 1996 - N° 1 - p. 43) ontvingen wij meerdere antwoorden.

Van de Heer **André Verbeke**:

Het blazoen (de juiste benaming is obiit) behoort toe aan Emile Braun, alias Miele Zoetekoekoek ons allen wel bekend. Bij Koninklijk Besluit van 20 februari 1922 verhef Koning Albert I hem in de adel en verleende hem de titel van baron, alles overdraagbaar op de eerstgeborene. Op het wapenschild staan drie draken... Gentser kan niet. Dit alles kan nagelezen worden in het vierdelig werk van L. Duerloo en P. Janssens "Wapenboek van de Belgische adel", te raadplegen in ons Documentatiecentrum.

Van de Heer **Olivier Willemot**:

Het wapenschild is dit van Baron Emile Braun, °Nijvel 2-12-1849, †Vichy 30-08-1927, burgemeester van Gent van 1895 tot 1921, die door Koning Albert I geadeld werd op 20 februari 1922.

De "obiit" is deze van zijn echtgenote Mevrouw Marie-Caroline Boterdale, °Gent 24.06.1854, †Gent 25.10.1927.

Van de Heer **André Despretz**:

Het wapenbord in de Sint-Niklaaskerk betreft **MARIE-CAROLINE BOTERDAELE, Mevrouw Barones BRAUN**.

Ze werd te Gent geboren op 24 juni 1854 en overleed er in haar huis op het Koophandelsplein, 3, na een kortstondige ziekte, op 25 oktober 1927.

Voor "*La Flandre Libérale*" van 26 oktober was dit voorpaginanieuws.

Ze was Ridder in de Kroonorde met Zilveren Ster.

Zij, noch de familie Boterdaele, waren geadeld. De titel "*barones*" droeg ze als gemalin van een baron.

Haar begrafenisplechtigheid vond plaats in de Sint-Niklaaskerk op 28 oktober te 11 uur. Nadien werd de overledene bijgezet in de familiekerelder op de Westerbegraafplaats.

Deze douarière van Baron Emile BRAUN overleefde hem nauwelijks twee maanden en stierf ongeveer op het ogenblik dat de Gemeenteraad de oprichting van een gedenkteken voor haar echtgenoot had goedgekeurd.

Emile Braun zelf werd geboren te Nijvel op 2 december 1849. Hij was burgerlijk ingenieur, oud-volksvertegenwoordiger en oud-burgemeester van Gent. Hij overleed, eveneens na een kortstondige ziekte te Vichy op 30 augustus 1927. Zijn rouwdienst werd in de Sint-Niklaaskerk gecelebreerd op 5 september te 11 uur.

Op 20 februari 1922 werd hij door Koning Albert I in de adel verheven en werd hem de titel van baron verleend, overdraagbaar op de eerstgeborene. Zijn wapenschild was van lazuur, met drie vliegende draken van goud. Het was getopt met een baronnenkroon, en gehouden door twee leeuwen van zilver, gekroond van goud, genageld en getongd van keel. De wapenspreuk "*Pax et labor*" van goud stond op een losse, fladderende band van lazuur.

Het wapenschild voor de nakomelingen van de titularis was hetzelfde, maar was bovendien getopt met "*eenen helm van zilver, gekroond, getralied, gehalsband en omboord van goud, gevoerd en gehecht van keel, met dekkleeden van goud en lazuur. Helmtteken: een draak van het schild.*"

Het blazoen op het wapenbord is dus niet dat van Baron Emile Braun, maar wel dat van de eerste descendent, Baron Emile Jean Braun, gehuwd met Adrienne Constance Thérèse Marie Ghislaine Roland, die haast zeker deze "*obiit*" lieten vervaardigen.

Referenties voor het blazoen zijn:

ROLLAND V.H., *Armorial générale de J.B. Rietstap. Supplément*, IV, La Haye, 1934, p. 102;

DUERLOO L. & JANSSENS P., *Wapenboek van de Belgische adel van de 15de tot de 20ste eeuw*, Brussel, 1992, I, p. 373, nr. 2903; IV, nr. 2903.

Terloops weze vermeld dat de familie Braun meerdere geestelijken telde: Dame Françoise Braun, kloosterlinge bij de Dames van het Heilig Hart; Dom Sébastien Braun, monnik in de Abdij van Maredsous; Eerwaarde Heer François Braun, bij de Predikheren.

Ook van de Heer **Erlend Hamerlijnck** ontvingen wij een antwoord dat parallel loopt met de bovenstaanden.

Op de vraag van de Heer **Erik Schepens** kregen wij 2 antwoorden binnen.

Van de Heer **Dolf Temmerman** (Schellebelle):

"Misschien kan ik helpen met de volgende verwijzingen. In het "Pachtersrecht. Handboek van de landbouwprijzen", 1898, J.B. Coulier, notaris te Swevezele, staan vele wetenswaardigheden.

p. 9 Bepaling Pachtersrecht: "In den eigentlichen zin van het woord begrijpt het alle de voordelen waarop een huurder mag aanspraak maken tegenover de eigenaar of andere personen, uit hoofde van het Pachtcontract."

p. 14: "De voornaamste schikkingen betreffende het pachtersrecht werden in de toenmalige costumen, statuten, reglementen en ordonnanciën opgenomen."

p. 20: "Daarom dienen de afzonderlijke verzendingen - onder den titel van het huurcontract naar die gebruiken - niet aanschouwd te worden als zooveel uitzonderende toelatingen op het beperkt gebied der verhuring, maar wel als de gedurige herinnering van een principie dat de overeenkomsten van de partijen op een algemeene wijze beheerscht."

Van de Heer David Maes:

In verband met de vraag van de heer Erik Schepens, in Gh. T. 1996 nr. 1 pag. 44, inzake het onderscheid tussen de termen "pacht" en "huur" kan het volgende misschien helpen.

Het "van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse taal" zegt ter zake:

"Pacht: overeenkomst, rechtsgeldige regeling ten opzichte van de verplichting tot betaling van een jaarlijkse rente door hen die enig vast goed (thans met name een agrarische eigendom) van een ander ten gebuik krijgt." Kunnen of konden ook gepacht worden b.v.: een jacht, een visserij, belastingen, enz.

"Huur: het huren, verbintenis waarbij men iemand of iets huurt of gehuurd heeft."

Van dit alles worden we dus niet veel wijzer. We menen echter te weten dat een huur in de regel wordt afgesloten voor een korte termijn, doorgaans voor een periode van een maand of zelfs korter. Wat echter niets zegt over de duur van de huurovereenkomst. In een huurcontract kan bijvoorbeeld bepaald worden dat de huurovereenkomst geldt voor een langere periode (b.v. drie jaar of langer). Zonder deze bepaling kan een huurovereenkomst maandelijks beëindigd worden, eventueel met inachtnaam van de voorziene opzegtermijn.

Een pachtovereenkomst geldt daarentegen doorgaans voor een gans jaar. Zoals "van Dale" vermeldt worden tegenwoordig enkel pachtovereenkomsten gesloten met betrekking tot agrarische eigendommen. Vroeger konden ook nog andere zaken gepacht worden zoals: een jacht, een visserij, allerlei belastingen, enz.

Een pachtovereenkomst, zoals blijkt uit heel wat archiefdocumenten, gold in vele gevallen van Kerstavond tot Kerstavond. In heel wat landelijke gemeenten was het een gebruik dat de pachter op Kerstdag zijn pacht ging betalen ten huize van de kasteelheer of grondeigenaar. Voor de landbouwers had het pachtstelsel zo zijn voordelen. Hierdoor hadden ze toch de zekerheid dat ze niet midden in de zomer, terwijl de gewassen op het veld stonden, van hun pachtgoed verdreven konden worden. Ook het einde van het pachtjaar, op Kerstavond, was mogelijk in die functie gekozen: de oogst van de gewassen en het slachten van het vee was achter de rug, het jonge vee werd pas verwacht tegen de volgende lente. Een rustpunt dus in het agrarisch jaar, zodat bij een wisseling van pachter de landbouwactiviteiten het minst hinder ondervonden. We laten het menselijk aspect van zo'n winterse verhuis hier buiten beschouwing... We sluiten ook niet uit dat het pachtbegin op Kerstdag nog een restant is van de zogenaamde Kerststijl, toen het jaarbegin op Kerstdag viel (dit in tegenstelling tot de huidige Nieuwjaarstijl waarbij het jaar op 1 januari begint).

We menen dan ook dat de termen "huur" en "pacht" weinig te maken hebben met de omvang van het goed maar eerder verwijzen naar de duur van het gebruik van het goed. Tegenwoordig wordt de term "pacht" nagenoeg uitsluitend gebruikt in verband met agrarische eigendommen.

De volgende vraag komt van Mevrouw **Beatrix Baillieul**:

Wie kan een oplossing geven voor enkele problemen in de geschiedenis van de maatschappij Willem Tell?

Deze maatschappij van kruisboogschutters werd in 1825 opgericht en vond in eerste instantie een onderkomen in de herberg Sint-Arnold aan de Kortrijksepoortstraat. In 1838 werd een feestlokaal gebouwd in de Bagattenstraat. Daar beleefden de schutters hun hoogdagen. Ze hadden voorzitters en ere-voorzitters die zich lieten portretteren door Gentse kunstenaars.

Na een schitterend verjaardagsfeest, in 1900, onder het voorzitterschap van Victor De Muynck, begon de ster van de maatschappij te tanen. Kort na wereldoorlog I werd het lokaal in de Bagattenstraat openbaar verkocht en vanaf 1920 hernamen de leden van Willem Tell hun activiteiten in café "In de Toren" aan de H. Kerstkerk in de Sleepstraat. De kruisboogsport werd verlaten en de schutters legden zich toe op het bolspel. Na 1945 lijkt de vereniging van de aardbol verdwenen te zijn. Geen enkel document wijst nog op haar bestaan.

Tien portretten van voorzitters bleven bewaard en hiervan werden er zes geïdentificeerd: Pierre J. Kerfysier (1801-1852), Joseph Kerfysier (1833-1888), Louis Van Ghendt, Victor de Muynck (1840-1904), Eugène Desiré Cambier (1821-1906), Alfons Collumbien (1867-1947). Er waren tevens twee erevoorzitters: Diomède Claes (1825-1846) en Charles de Kerchove de Limon (1819-1882).

Cambier werd in 1906 als voorzitter opgevolgd door *Siegfried Van Gheluwe* (Wannegem Lede 23 april 1832 - Gent 18 maart 1910). Hij was gehuwd met Debonnet en had drie kinderen (twee zonen en één dochter): Jules x de Waegeneire en kinderen Siegfried en Léon; dochter x Oscar Gevaert en kinderen Paul, Elza, Louise en Robert; Georges x De Vriendt en kind Georgette. Graag meer informatie en vooral een foto van deze man.

Na het overlijden van Van Gheluwe (1910) werd *Karel Inghels*, een breukbandmaker aan de Zandberg (nu nr. 8), de nieuwe voorzitter. Hij oefende deze functie nog steeds uit in 1925 toen de vereniging zijn 100ste verjaardag vierde. Kort daarna en zeker in 1930 was *Jan Van Damme*, een bediende woonachtig in de Brabantdam, voorzitter en dit tot 1936 toen Alfons Collumbien hem opvolgde en aanbleef tot 1944/45, het ogenblik waarop alle sporen van de vereniging uitgewist lijken.

Wie meer informatie en vooral foto's kan verschaffen over Inghels en Van Damme en de geschiedenis van Willem Tell na 1945 kan ophelderen, kan contact nemen met de redactie van dit tijdschrift.

Vraag van de Heer **Goeminne** (Aalter):

"Het artikel in Ghendtsche Tydinghen over de oude herenhuizen is zeer interessant. Mijn overgrootvader was notaris Van Acker (± 1850) en woonde in de Hoogpoort in een huis dat een inrijpoort had op de Korenmarkt (ik heb ze

nog gezien), op de plaats waar nu de Sarma staat. Kan iemand mij daarvan foto's bezorgen, of minstens inlichtingen? De grootvader van wijlen mijn echtgenote was notaris de Schietere die juist ervoor of erna in dezelfde woning zijn studie heeft gehad.

De Heer Wout De Vuyst vraagt het volgende:

Jean Baptiste Van de Cappelle (Gent 1772 - Gent 1833) was de zoon van meester-metser Adriaen Van de Cappelle. Na een opleiding aan de Gentse academie en een leertijd bij de architect J.B. Pisson vestigde hij zich als aannemer en architect. Van 1800 tot aan zijn dood bouwde en verbouwde hij talrijke herenhuizen, woningen, fabrieken, kerken en landhuizen in Gent en omgeving. Hij werkte voor industriëlen zoals Claes-De Cock, Poelman, Voortman, de Smet, Van den Bossche-Huyttens, Brasseur, Speelman,... Ook behoorden een hele reeks adellijke families tot zijn cliënteel zoals Van de Woestyne, Kervyn d'oudt Mooreghem, van den Hecke, Huyttens, Deloen, Piers de Raveschoot, della Faille,... Tot zijn belangrijkste realisaties behoren de (deels verdwenen) eenheidsbebouwing in de Zonnestraat (1828), de "Ecole des Hautes Etudes" aan de Koornlei en de kastelen Slotendries en Gaversgracht.

Voor mijn studie ben ik op zoek naar plannen en tekeningen van Van de Cappelle evenals brieven en documenten. Mocht iemand iets meer weten over het familiearchief van Van de Cappelle of van één van de families waarvoor hij werkte zijn deze gegevens altijd welkom.

Van de Heer R. Broekaert-Blondeel komt de volgende vraag:

Onlangs had ik een meningsverschil over de ligging van de porceleinzaak "DANGOTTE". Ik dacht dat ze in de Veldstraat gevestigd was, mijn zus dacht aan de hoek van de Zonnestraat en de Kouter. Ik was reeds van mijn ongelijk overtuigd tot ik het boek "Oude Prentkaarten van Gent" opensloeg waar op afbeelding 103 "De Veldstraat ter hoogte van de Zonnestraat" vermeld wordt dat DANGOTTE wel gelegen was in de Veldstraat (rond 1900). Kan iemand achterhalen tot welk jaar? Ik weet wel dat de zaak nog onderdak had in het huis d'Hane-Steenhuysse, maar dat was later.

Vraag van de Heer Maurice Labyn:

"Gezocht: gewezen uitbaters van Gentse hotels voor een interview. Tevens documentatie gezocht, zoals folders, zichtkaarten, foto's en hotellijsten van 1977 tot 1988. Dit alles voor het schrijven van artikels over de Gentse hotels van 1900 tot nu.

Adres van de Heer Labyn: Zeistraat 34 te 9850 Nevele. Tel: 371.86.81.

Van de Heer Olivier Willemot komt de volgende vraag:

Kan iemand mij meer inlichtingen verschaffen over het herenhuis van de fami-

lie van Larebeke in de Peperstraat n°16 en 18 te Gent, met uitgang in de Komijnstraat.

Deze eigendommen van de familie van Larebeke, beiden geërfd door Félix De Ruyck na het overlijden van Egide van Larebeke in 1847, werden in 1869 verkocht aan A. Bressers (n°16) en in 1872 aan Sophie en Francies De Coorebyter (n°18, gekadastréerd sectie F 1543-1544). Het huis in de Comijnstraat, aan de achterkant van laatstgenoemde eigendom, werd verkocht aan Joannes Derycke.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Van de Heer **Piet Van Eeckhaut**, Voorzitter van de Provincieraad van Oost-Vlaanderen, ontvingen wij de volgende vriendelijke woorden: "Deze keer wat vroeger dan gewoonlijk, zo mag ik hopen, zend ik u mijn bijdrage voor 1996. Ik heb het u al vroeger geschreven: ik ontvang het tijdschrift altijd met zeer groot genoegen.

Wil mijn groeten aan de medewerkers overmaken."

De Heer **Eddy Levis** stuurde ons de volgende tekst op:

Gentsche kulderkespraot

De kulders gebruikten soms een heel aparte woordenschat. Zo hadden zij een eigen uitgedacht balspel. Zijn noemden het "*pîrren*" (ww.: "*pîrde*, gepîrd").

De bal werd hoog opgegooid en de rechterarm werd naar achter gezwaaid. Met de tot een vuist gemaakte hand gaf men met de kant van duim en wijsvinger voorwaarts een knoert van "*een pîrre*" tegen de neerkomende bal. De bedoeling was die zo ver mogelijk "*wig te pîrren*".

Een krachtige vuistslag werd door de kulders vaak "*een knurre*" genoemd.

Het eten was in het jongensweeshuis op zijn zachtst gezegd niet zo bijzonder lekker. Dikwijls kreeg men er "*snirren*" te eten. Dit was saus met een soort gemalen vlees er tussendoor, het leek op gemalen stoverij. Jerome Storme vertelt dat hij dit nog zeker tot '39-'40 gegeten heeft.

Wanneer men het weeshuis mocht verlaten voor een "*sortietse*" moest men zijn uitgangsuniform dragen met een rechtopstaande militaire kraag. De kulders noemden die kraag "*hulder raopeschelle*". Vooral als het warm was, verhuisde die vliegensvlug onder de arm van zodra men achter het hoekje verdwenen was om slechts terug op zijn plaats te komen als men weer de "*kulderscholle*" betrad.

GÊNSCHE PRÂOT

Mie den karkuul zat in heur keuke te krijssche da de traone van heur kaoke botstege.

- Wa schilt er, Mie? vroeg Nâortse de fakteur, die heur zuust ne brief brocht.
- Zwijg, fakteur, wa da kik afzien en es aan gîen meinsche te vertelle. Dienen tzuudas van mijne veint zal mij nog in 't graf legge.
- Allee, allee! zei Nâortse, en lâot het an i herte nie kome, toe geef mij ne kîer en goe dreupelke veur i antraose af te drijnke.
- Jao ek, zei Mie, ezûu en goeie slûure, gelijk kik, ezûu mishandele; in ze begost weere te tsiepe.
- Mâor anfijn! riep de fakteur, keunde gij u nie verwirre tegen ezûu ne krekel? Geef d'hem en taorte aos't hij u te vele ambeteert.
- Dat es nu zuust mijn kolirre, riep Mie, hij hêed al mîer plake g'had ofdat hij hâor op zijne kop en hee; mâor hij en vecht mee gîen vrêwe, zegt hij, de la-fâord.

Mij mishandele van 's morgens tot 'saoves in mijn cijns pieke, dat es zijn force. 't Es dôormee da'k hem verlede jâor ne vijnger gebroken hên mee hem den hanbustel op zijn kneute te slâon.

- 'k En verståod er niets van, zei Nâortse, ge slao zijn vijngers krom in ge zegt dat hij u mishandelt...
- Bij jao't, zei ze, ge keun toch wel begrijpe wa verdriet da'k tons hên, 't es jij toch mijne man.

Over viertien daoge hê'k nog ezûu en antraose g'had, aos ek hem e gloeiend strijkijzer tege zijn tote gestampt hên...

- Verdome, zei Nâortse, ge kapt er gij nog al deure...
- Wâorveure mâokt hij mij altijd kwâod? zei ze, 'k Ben anders 't brâofste schâop van de wirreld. Mâor onder ons gezeid, Nâortse, diene kîer was ek toch benijd; want hij sprak van dad aan de komesâores ne kîer te gâon tûuge.
- 't Moe irg geweest hên, zei de fakteur, want ge zie nog de plekken op zijn veurhûufd...
- Op zijn veurhûufd? zei Mie, dat en es van da nie; da was van diene kîer da'k hem e gat in zijn kop geslegen hên mee 't koterijzer.
- Ge zult diene veint nog dûuslâon, zei Nâortse...
- Hêd er meschien compasse mee? zei Mie; hij hee nog veel te weinig. Van de morgend hêet hij mij wêeren ezûu verdriet aangedâon. 'k Was op mijn kaomer bezig mee wirke, ik 'k roep hem veur mij een beetse wâorm waoter nâor bove te breinge. Wa doet hij mij; hij stampt dienen îemer veur mijn voete, da 't kokende waoter op mijn âonzichte spîetege; in wete wa dat hij zei veur mij te tritte? Pardon, vrêwe, 'k en hê 't nie esprès gedâon. Zoe ne meinsch nie dûu-vale?

- Mâor 'k peize wel da 't nu zal gedâon zijn mee hem; z'hên hem dâor over en half ure nôor de builoke gedrege...
 - Was 't hij meschien uuk verbrand? vroeg Nâortse.
 - Nîen, nîen hij, zei Mie; 'k hê hem par ongelukken uit de veinster gesmete...
-

WAARSCHUWING

Om onze leden een ontgoocheling te besparen willen wij hen er nogmaals op wijzen dat zij zich de oude jaargangen van "Ghendtsche Tydinghen" (vanaf 1981 tot en met 1995) kunnen aanschaffen aan de verminderde prijs van 250 fr. per jaargang en dit gedurende ons jubileumjaar 1996 tot zolang de voorraad strekt.

Voor meer en nauwkeuriger inlichtingen verwijzen wij onze leden naar het maartnummer van dit jaar op blz. 73.

Dit bericht zal niet verschijnen in het julinumnummer aangezien voor het afhalen van de bestelde jaargangen het Documentatiecentrum voor 2 maanden gesloten is. Wij geven dan opnieuw rendez-vous aan de grootste vergeetachtigen in het septembernummer.

En voor dezen die het zich nog niet aangeschaft zouden hebben, maak van de gelegenheid gebruik om ook het prachtig stadsplan van B.J. Saurel - 1841 - te kopen aan 120 fr. 't stuk. Hebt u er al eens aan gedacht dit plan te schenken aan vrienden of kennissen? Zéér waardevol en spotgoedkoop!

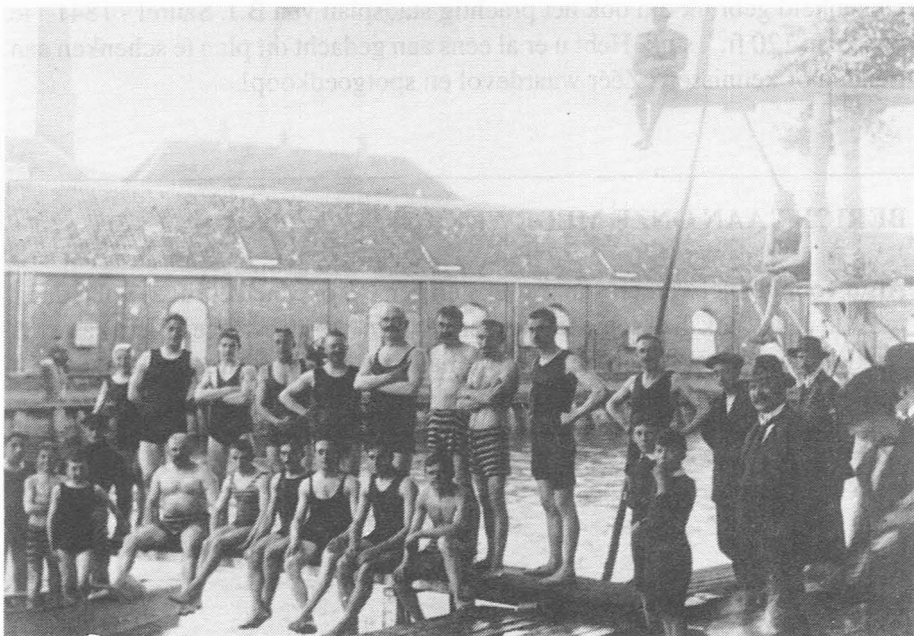
BERICHT AAN ONZE MEDEWERKERS

Als u voor het verwerken van uw teksten een PC of Mac gebruikt, wil u dan met de tekst ook het schijfje meezenden? In de meeste gevallen kan de drukker dan de tekst van het schijfje halen en dient hij dus uw tekst niet opnieuw over te tikken, wat tijd en geld gespaard is.

DIT BESTAAT NIET MEER

De "kabientjes van de Zwemscholen van Dossche" aan de Leie (1913).

Koene Leiezwemmers op de wiplank en één op de duikstoel. Aan de overzijde: de Blekerij Vandewynckele. (1920)